



Kandydatka

2029
Europejska Stolica Kultury

Napis „Bydgoszcz jest jak duże mieszkanie”,
cytat z Manifestu Bydgoskiego Krzysztofa Grusego,
ściana klubu Mózg, fot. A. Pawska

BYDGOSZCZ JEST JAK
DUŻE
MIESZKANIE



Szanowni Państwo,

składam na Państwa ręce aplikację Miasta Bydgoszczy o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2029.

Praca nad tym projektem już teraz wiele wniosła w życie Bydgoszczy. Pomimo niepewnych czasów i związanych z nimi codziennych trosk o prawidłowe funkcjonowanie miasta, udało nam się na moment zatrzymać, spojrzeć na kulturę z szerokiej perspektywy i odważnie marzyć.

Proces powstawania aplikacji spowodował, że różne, działające dotąd obok siebie podmioty, zintegrował wspólny cel. Na nowo rozgorzała też dyskusja o naszych planach z czasów opracowywania aplikacji do tytułu Europejskiej Stolicy Kultury 2016.

Z dumą i radością stwierdzam, że wiele z zapoczątkowanych wtedy inicjatyw na stałe wpisało się w kulturalny krajobraz miasta.

Wierzę w to, że niezależnie od wyników konkursu wyznaczone w aplikacji cele będą dla nas bazą do kształtowania programu kulturalnego Bydgoszczy na najbliższe lata. Mam nadzieję, że nasz program zyska Państwa uznanie i będzie podstawą do ciekawej dyskusji podczas spotkania.

Z życzeniami miłej lektury

Rafał Bruski
Prezydent Miasta Bydgoszczy

KONCEPCJA MERYTORYCZNA BYDGOSKIEJ APLIKACJI W KONKURSIE O TYTUŁ EUROPEJSKIEJ STOLICY KULTURY

Dlaczego Bydgoszcz chce wziąć udział w konkursie o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury?

Udział Bydgoszczy w konkursie jest okazją do spotkania dla różnych podmiotów, działających zazwyczaj równolegle i niezależnie od siebie: mieszkańców, aktywistów, organizacji, kolektywów, instytucji oraz przedstawicieli władz. To spotkanie pozwoli nam lepiej zrozumieć, a nawet odkryć, że, choć często zgadzamy się ze sobą, nie zawsze działamy wspólnie.

Start w poprzedniej edycji konkursu przyniósł Bydgoszczy wiele korzyści, szczególnie w sektorze kultury. Skutki podjętych wówczas działań odczuwalne są do dzisiaj. Lata bezpośrednio następujące po aplikacji Bydgoszczy do ESK 2016 to okres bezprecedensowy w najnowszej historii miasta. Doszło wówczas do pobudzenia kreatywności i ambicji mieszkańców Bydgoszczy. Doświadczenie to wywołało także wiele cennych refleksji na temat społeczno-kulturalnej tkanki miasta. Rozpoczął się proces strategicznego myślenia o kulturze w mieście, powstał Bydgoski Kongres Kultury, *Obywatelska strategia rozwoju kultury*, opracowano *Masterplan dla kultury w Bydgoszczy na lata 2013-2020*, a także *Strategię rozwoju kultury miasta Bydgoszczy na lata 2017-2026*. Od momentu złożenia aplikacji do ESK 2016 Bydgoszcz przeszła ogromną metamorfozę. Dzięki licznym inwestycjom estetyka miasta znacząco się poprawiła, doceniliśmy miastotwórczą rolę rzek, a instytucje i organizacje zaczęły coraz śmielej sięgać po tematy związane z historią Bydgoszczy, dotychczas mało obecną w szerszej świadomości. Skutkiem podjętych inicjatyw było wypromowanie bydgoskiego dziedzictwa, które spotkało się z zainteresowaniem turystów. Z upływem czasu, doświadczywszy wydarzeń takich jak pandemia i kryzys humanitarny wywołany rosyjską inwazją w Ukrainie, stajemy przed kolejnymi wyzwaniem. Przystępując do konkursu, mamy świadomość, że na nowo rozpoczynamy dyskusję o strategicznym planowaniu przyszłości i otwieramy się na niekonwencjonalne myślenie.

Gości, którzy odwiedzą Bydgoszcz, mamy nadzieję zaprosić do odpoczynku oraz wspólnego doświadczania oswojonej przestrzeni. Podczas wizyty w mieście będzie można obserwować, jak funkcjonuje eksperyment: negocjowania pola do bezpiecznej rozmowy, zaproszenie do wytchnienia zamiast odhaczania z listy kolejnych atrakcji. Zależy nam na udomowieniu Bydgoszczy, a za jej pośrednictwem – udomowieniu Europy.

Wprowadzenie

Bydgoszcz położona jest nad dwiema rzekami: Brdą i Wisłą. Ważnym momentem w rozwoju nowożytnego miasta była budowa Kanału Bydgoskiego, który połączył drogi transportu wodnego. Dzięki nowym połączeniom komunikacyjnym Bydgoszcz weszła w XIX wiek jako jedno z najszybciej rozwijających się miast w regionie, miejsce spotkania kultur, wymiany informacji i przepływu towarów. Na przestrzeni lat miasto kilkakrotnie doświadczyło wymiany ludności, stając się świadkiem istotnych wydarzeń historycznych. Podręczniki do historii wymieniają zazwyczaj daty tzw. bydgoskiej krwawej niedzieli 3-4 września 1939 oraz „wydarzeń bydgoskich” związanych z pobiciem działaczy NSZZ „Solidarność” 19 marca 1981 roku.

Jaka Bydgoszcz jest dzisiaj? To miasto znajdujące się w pierwszej dziesiątce największych w kraju, jedna z dwóch stolic województwa, zgodnie z danymi ze spisu powszechnego z 2021 roku zamieszkałe przez 340 000 osób. Po rosyjskiej agresji w Ukrainie liczba mieszkańców Bydgoszczy wzrosła do 370 000. Mawia się, że ma ona wszystkie zalety i żadnej z wad dużego miasta. Jak w soczewce skupiają się w niej wyzwania i problemy współczesnych Europejczyków, którzy mierzą się ze zmianami klimatycznymi i demograficznymi oraz zabierają głos w kwestiach związanych z podnoszeniem jakości życia.

Bydgoskie ulice poprzecinane są połączeniami zieleni, wchodzącej w przestrzeń mieszkalną i użytkową. Generalny Plan Zabudowy Miasta Bydgoszczy na początku XX wieku wytyczał nowe kierunki rozwoju w oparciu o ideę miasta-ogrodu. Współistnieją tu: zabytkowa pruska architektura, modernizm z okresu międzywojnia, postsocjalistyczna zabudowa i całe spektrum trendów architektonicznych ostatnich 30 lat, ilustrujących przemianę społeczeństwa polskiego od transformacji ustrojowej.

Struktura miasta ulegała i, co naturalne, wciąż ulega zmianom. Nie wszystkie zostały rozpoznane w badaniach akademickich czy świadomości społecznej mieszkańców – wszystkie natomiast są odczuwalne. W dokumentach, których autorzy próbowali odpowiedzieć na niełatwe, diagnostyczne pytanie dotyczące profilu kulturowego miasta, powtarza się przekonanie o braku jednolitej tożsamości Bydgoszczy. Na przestrzeni lat pojawiały się więc próby znalezienia tej tożsamości; proponowano formuły: miasta (po)przemysłowego, wielokulturowego, miasta osób napływowych, miasta położonego nad wodą, miasta muzyki. I choć każda z tych prób określenia profilu Bydgoszczy jest zakorzeniona w rzeczywistości, żaden z głosów nie przeważa. Niemniej, w ostatnich latach najsilniej akcentuje się położenie miasta nad rzeką.

Na rozpoczynającym się etapie rozmów o kulturze i kondycji miasta, zależy nam na dostrzeżeniu potencjału w tym, jaka Bydgoszcz jest teraz. Jest zwyczajnym miastem zwyczajnych ludzi, pełnym zasobów, niewolnym jednak od wad. Chcemy spojrzeć na Bydgoszcz i siebie samych bez wstydu czy kompleksów.

Miasto przykładą dużą wagę do strategicznego planowania. Bydgoszcz jako pierwsza w Polsce przyjęła Agendę 21. Dzięki wspólnym wysiłkom, stworzyliśmy nowe inicjatywy: m.in. opracowany został Bydgoski Program Równego Traktowania, złożona została aplikacja do programu UNESCO – Bydgoszcz Miasto Muzyki, obecnie trwają starania o przyznanie tytułu Miasta Przyjaznego Dzieciom oraz uznanie Kanału Bydgoskiego za Pomnik Historii.

W mieście działa sześć samorządowych, cztery wojewódzkie i jedna państwowa instytucja kultury oraz liczne organizacje pozarządowe. Współistnieją tu teatry, centra i domy kultury, samorządowe i prywatne muzea, galerie sztuki, opera, filharmonia, biblioteki, kina, miejsca rekreacji i rozrywki. W Bydgoszczy działają cztery publiczne uczelnie wyższe i sześć prywatnych. Łącznie studiuje na nich ok. 40 000 osób. Wydarzenia i inicjatywy organizowane w Bydgoszczy odnoszą się do aktualnych zagadnień frapujących uczestników kultury. By pokazać ich rozpiętość tematyczną, wymieniamy: Bydgoski Festiwal Operowy, Festiwal Prapremier w Bydgoszczy z Nagrodą Dramaturgiczną Miasta Bydgoszczy Aurora, Festiwal Muzyki Współczesnej i Sztuk Wizualnych Mózg Festival, Vintage Photo Festival.

Artyści, działacze i badacze powtarzają hipotezę, że w XX wieku mieszkańcy Bydgoszczy przez wiele dziesięcioleci nie mogli poczuć się tu jak w domu. II wojna światowa pozostawiła ją opuszczoną; choć zabytki

architektoniczne w większości przetrwały zawirowania historii, mieszkania zmieniły właścicieli, a populacja miasta w krótkim czasie wzrosła ponad trzykrotnie. W Bydgoszczy długo odczuwalna była wyrwa po mniejszości niemieckiej i żydowskiej. Nowi mieszkańcy przybyli z różnych stron, nie czuli związku z lokalną tradycją i ziemią. Jednocześnie krajobraz kulturowy zachodniej części Polski długo pozostawał kwestią nieobecną w dyskursie publicznym, a władze komunistyczne nakazywały przemilczanie historii bliskiej zwykłym obywatelom. Zjawiska te miały duży wpływ na stosunek mieszkańców do miasta. Priorytetem stało się dla nich przetrwanie w nieprzychylniej rzeczywistości. W latach 90. miasto stało się głównym ośrodkiem nowego nurtu w muzyce – yassu, ważne miejsce zajmuje również bydgoska scena alternatywna. Także dziś czujemy potrzebę przemyślenia i przepracowania tego, co składa się na codzienność bydgoszczan, uświadomienia sobie potencjału, jaki drzemie w lokalnej społeczności.

Założenia programu w przypadku mianowania miasta Europejską Stolicą Kultury

Chcemy potraktować miasto jak dom, mieszkanie: miejsce, w którym czujemy się bezpiecznie. Bez względu na to, jak długo jesteśmy w Bydgoszczy, chcemy doświadczać jej, czując się u siebie. Tę *domowość* rozumiemy w kategoriach swojskości, przywiązania, komfortu, schronienia, poczucia satysfakcji i zadowolenia. Zależy nam na miejscu, w którym możliwe jest bezpretensjonalne spotkanie z drugim człowiekiem, Zamieszkiwanie. Jak pisał Martin Heidegger w kluczowym m.in. dla rozwoju studiów miejskich eseju *Bauen, Wohnen, Denken*, „nie dlatego mieszkamy, żeśmy wybudowali, lecz budujemy i wybudowaliśmy, o ile mieszkamy, tzn. o ile jesteśmy jako mieszkańcy”. Powiązane z tym uczucie spokoju, bycia u siebie, stanowiło dla nas punkt wyjścia do rozważań o mieście i miejskich utopiach.

Marzymy o radykalnej akceptacji. Ludzie żyjący we współczesnym mieście nie zawsze widzą siebie jako uczestników dynamicznych, racjonalnych, kreatywnych procesów o dużej skali. Czasem po prostu są, a ich warunki społeczno-bytowe ograniczają możliwości partycypowania w „wielkich przedsięwzięciach” kojarzonych z nowoczesnym dyskursem celebrowania „życia w mieście”. Dostrzegamy wagę tego zagadnienia również w kontekście współczesnej percepcji samego konkursu o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury i dyskusji o jego roli. O głos i przestrzeń dla tych miast, które nie zawsze (lub nie we wszystkich aspektach) pasują do zachodniego wzorca miasta upomniała się Jennifer Robinson, wprowadzając termin „zwykłe miasta”. Wciąż stanowią one różnorodne, pełne sprzeczności i konfliktów, areny życia społecznego i ekonomicznego. Nawiązując do słów Davida Harveya, czekamy na „prawo do zmiany i wynajdywania miasta na nowo takim, jakim go pragniemy”. Naszą inspiracją jest idea miasta feministycznego w kontekście kultury, w dużym stopniu tworzonej dzięki kobietom i dla kobiet, co nie zawsze znajduje odzwierciedlenie w oficjalnym dyskursie i hierarchiach instytucjonalnego prestiżu. W Bydgoszczy chcemy przetestować tezę Leslie Kern, która pisała, że miasto przyjazne kobietom jest miastem przyjaznym wszystkim.

Punktem wyjścia do działań artystycznych w roku 2029 będzie metafora mieszkania. W mieście-mieszkanu znajdują się: Stół, Ogródek, Mebłościanka, Okno na świat, Pawlacz oraz tematy, na których poruszanie przez lata nie czuliśmy się gotowi, zebrane pod wspólnym hasłem: Zamiecione pod dywan. Świadomie sięgamy po figury mogące, zwłaszcza wśród widowni z Europy Środkowej i Wschodniej, wywoływać nostalgię (wszak meblościanki czy pawlacze zyskały tu szczególną popularność, wchodząc do masowej produkcji w latach 70. i 80. ubiegłego wieku i stanowiąc doskonałe rozwiązanie dla małometrażowych mieszkań w blokach z wielkiej płyty). Stół symbolizuje spotkanie, w Ogródku doświadczamy współistnienia człowieka z naturą, na Meblościance ustawiamy to, co towarzyszy nam w życiu codziennym, i to, czym chcemy się pochwalić. Okno na świat będzie jednym z punktów, w których będziemy projektować programy mentorskie i przyglądać się praktykom z innych miejsc, by odkryć, że doświadczamy podobnych zachwytów, wyzwań i problemów. W Pawlaczu znajdzie się miejsce na projekty, które zostały porzucone i odłożone na później. Przepracowanie spraw trudnych i unikanych planujemy w ramach programu Zamiecione pod dywan. Frazę *Bydgoszcz jest jak duże mieszkanie* traktujemy jako metaforę otwierającą program obchodów roku Europejskiej Stolicy Kultury. Jest to zdanie rozpoczynające *Manifest bydgoski* autorstwa Krzysztofa Grusego, jednego z przedstawicieli artystycznej grupy Szkoła Bydgoska. Śpiewane w zadymionych knajpach w okresie transformacji ustrojowej utopijne postulaty zachowują swoją świeżość, jest w nich wezwanie do obserwacji świata, szczerej rozmowy, solidarności, skromności, tworzenia, afirmacji życia.

Dzięki zmniejszeniu dystansu i obniżeniu progu wejścia, chcemy uczynić kulturę bardziej inkluzywną, bliską codziennym sprawom. Podejmując działania oparte na partycypacji, planujemy wzmocnić w społeczności miejskiej poczucie sprawczości i współodpowiedzialności. Dzięki zapraszaniu inspirujących inicjatyw z innych miejsc na świecie odkrywamy, że wyzwania, przed którymi stoimy, są uniwersalnymi problemami mieszkańców naszego kontynentu. Przemyslenie miasta na nowo wiąże się dla nas ze słuchaniem obecnych, lecz pomijanych dotąd głosów, zaproszeniem do wspólnego marzenia i rozwoju.

Wkład w strategię długoterminową

W momencie składania wniosku bazujemy na *Bydgoszcz 2030. Strategii rozwoju* (aktualizowana w 2020 roku). Dokument, przyjęty przez Radę Miasta w 2013 roku, zawiera plan strategiczny podzielony na sześć obszarów: 1. Sprawne i efektywne zarządzanie miastem, 2. Aktywni, otwarci i kompetentni obywatele, 3. Przyjazne warunki do życia, 4. Zdrowe i bezpieczne środowisko, 5. Nowoczesny transport i komunikacja, 6. Nowoczesna gospodarka.

Jednym z celów kierunkowych jest wspieranie społeczeństwa obywatelskiego. Zakreślone kierunki działań obejmują m.in. rozwój edukacji obywatelskiej dzieci i młodzieży, przeprowadzanie akcji i kampanii edukacyjno-informacyjnych dotyczących m.in. roli mieszkańców w decydowaniu o otaczającym ich świecie, wzmocnienia obywatelskiej odpowiedzialności i lokalnej tożsamości, wypracowanie rozwiązań służących zwiększeniu zaangażowania bydgoszczan w działalność Rad Osiedli, rozwój zróżnicowanych form partycypacji mieszkańców w decydowaniu o mieście.

W programach wdrożeniowych na rzecz aktywnych, otwartych, kompetentnych obywateli znalazły się m.in. *Strategia rozwoju edukacji miasta Bydgoszczy*, program miejskiego wolontariatu, wieloletni program współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi, podmiotami pożytku publicznego i grupami społecznymi oraz *Bydgoski program działań na rzecz równego traktowania*. Celami są tu m.in. dogodne warunki do rozwoju i kształcenia mieszkańców, a także silne, aktywne organizacje społeczne oraz otwartość społeczności miasta na osoby z różnych kręgów kulturowych i społecznych. Wśród kierunków działań znalazły się rozbudowa i modernizacja infrastruktury bydgoskich placówek oświatowych, realizacja innowacyjnych projektów edukacyjnych, współpraca środowisk szkolnych, akademickich i biznesowych, wspieranie edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami, promocja i tworzenie warunków dla kształcenia przez całe życie (przekwalifikowanie, rozwijanie umiejętności, doksztalcanie, rozszerzanie wiedzy), tworzenie miejsc aktywności lokalnej, realizacja projektów służących integracji obcokrajowców oraz osób z różnych kręgów kulturowych i społecznych, wykorzystanie miejsc do tworzenia przestrzeni traktowanych jako elementy działań prospołecznych, integracyjnych, kulturotwórczych, budujących tożsamość lokalną.

Celami do osiągnięcia w obrębie przyjaznych warunków do życia są m.in. zintegrowana opieka zdrowotna, szeroki udział mieszkańców w życiu kulturalnym miasta, wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców i dobry standard budynków mieszkalnych, wsparcie dla osób potrzebujących i zagrożonych wykluczeniem społecznym, wspieranie aktywizacji zawodowej. Wśród kierunków działania znalazły się m.in. zagospodarowanie i rewitalizacja nabrzeży Brdy, Wisły i Kanału Bydgoskiego, cykliczne badania aktywności mieszkańców, tworzenie warunków dla wszechstronnej aktywności seniorów, rozwijanie różnorodnej oferty kulturalnej, wdrażanie różnorodnych form edukacji kulturalnej, rozwijanie systemu zróżnicowanych form wsparcia dla twórców i animatorów kultury, tworzenie nowych podmiotów i form organizacyjnych kultury w strukturze miasta, rozbudowa i modernizacja infrastruktury kultury, wspieranie organizacji wydarzeń kulturalnych oraz ich promocja, ochrona dziedzictwa kulturowego, uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów z funkcją mieszkaniową, dostosowywanie zasobów mieszkaniowych i infrastruktury do potrzeb osób z ograniczeniami w mobilności i percepcji, realizacja projektów rewitalizacyjnych oraz poprawiających jakość przestrzeni publicznych z uwzględnieniem reurbanizacji śródmieścia, realizacja działań związanych z zagospodarowaniem i podniesieniem standardu przestrzeni publicznych w sąsiedztwie zamieszkania, likwidowanie dysproporcji pomiędzy poszczególnymi obszarami miasta w dostępie do usług publicznych, wspieranie mieszkańców w rozwiązywaniu problemów socjalno-bytowych, tworzenie zasobu mieszkań chronionych, usamodzielnienia i treningowych, działalność tzw. asysty rodzinnej, przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, działania na rzecz rozwoju współpracy środowisk senioralnych, pomoc osobom uzależnionym i profilaktyka uzależnień, realizacja działań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej, stworzenie miejsc integracji i samopomocy osiedlowej.

Celami w obrębie zrównoważonego gospodarowania zasobami środowiska są ład przestrzenny, czyste powietrze, ochrona klimatu i adaptacja do jego zmian, wysoka jakość środowiska i zachowanie jego zasobów. Wśród programów wdrożeniowych znalazły się m.in. program ochrony środowiska dla miasta Bydgoszczy, plan gospodarki niskoemisyjnej, programy ochrony powietrza, plan działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu

dla miasta Bydgoszczy. Wytyczone kierunki działań to m.in. zwiększanie obszaru miasta objętego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, wdrażanie zasad projektowania uniwersalnego, polegającego na dostosowaniu przestrzeni miejskiej do potrzeb osób w każdym wieku, zarówno dla inwestycji miejskich jak i innych inwestorów, projektowanie rozwiązań mających na celu ochronę korytarzy ekologicznych i klinów napowietrzających, łączenie terenów zieleni w zintegrowany system, ze szczególnym uwzględnieniem terenów przybrzeżnych Bydgoskiego Węzła Wodnego, konsultowanie rozwiązań architektonicznych i przestrzennych dla inwestycji miejskich na etapie przedprojektowym, rewitalizacja terenów zdegradowanych przestrzennie i środowiskowo, promowanie budownictwa energooszczędnego, zwiększanie powierzchni asymilacyjnej zieleni w mieście przez stosowanie pionowych i powierzchniowych rozwiązań w zazielenianiu przestrzeni, tworzenie korzystnych warunków dla owadów i innych przedstawicieli świata zwierząt, ochrona przyrody: utrzymanie i ochrona terenów zieleni, ochrona gatunkowa roślin i zwierząt, ochrona bioróżnorodności, zintegrowane zarządzanie wodami opadowymi, identyfikacja terenów zanieczyszczonych i usuwanie zanieczyszczeń, realizacja różnorodnych form edukacji ekologicznej.

Wśród kierunków działań dotyczących nowoczesnego transportu znalazły się m.in. rozbudowa infrastruktury transportu publicznego, zakup nowoczesnego taboru autobusowego i tramwajowego (zero- i niskoemisyjne, dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami), modernizacja i rozbudowa zaplecza technicznego komunikacji publicznej oraz infrastruktury ruchu pieszego.

W kierunkach działań na rzecz rozwoju gospodarki znajdziemy: działania związane z promocją gospodarczą i ofertą inwestycyjną miasta, rozwijanie współpracy szkół z uczelniami i przedsiębiorcami, rozwój ekonomii współdzielenia oraz ekonomii społecznej, wdrażanie rozwiązań w partnerstwie publiczno-prywatnym i publiczno-społecznym, wzmacnianie roli Bydgoszczy jako ośrodka targowo-wystawienniczego oraz miejsca organizacji międzynarodowych konferencji, kongresów, wydarzeń kulturalnych, sportowych i gospodarczych, rozwój produktów turystycznych oparty na walorach wodnych Bydgoszczy i dziedzictwie przemysłowym oraz na potencjale kulturowym miasta, wzmacnianie więzi naukowo-biznesowych bydgoskich uczelni z przedsiębiorcami, pobudzanie przedsiębiorczości akademickiej, promowanie działalności typu spin-off i spin-out i innych narzędzi budowy innowacyjnej gospodarki, umiędzynarodowienie procesu dydaktycznego i badawczego, wspólne prowadzenie badań z partnerami zagranicznymi i krajowymi.

Obecnie obowiązującym dokumentem jest także *Strategia rozwoju kultury miasta Bydgoszczy na lata 2017-2026*, której powstanie zakładała *Bydgoszcz 2030. Strategia rozwoju*. W pierwszym rozdziale *Strategii rozwoju kultury...* czytamy, że jest ona oparta na doświadczeniach płynących m.in. z procesu powstawania aplikacji o tytuł ESK 2016, stąd w niniejszej aplikacji upatrujemy szansę na wyznaczenie kierunków rozwoju kultury po 2026 roku.

Miasto rozpoczyna prace nad strategią rozwoju kultury na lata 2027+. W roku 2024 rozpocznie się wieloaspektowa, pogłębiona diagnoza pola kultury i jej uczestników, która zakończy się w roku 2025 i będzie stanowiła podstawę do konsultacji, debat oraz wypracowania finalnej strategii. W roku 2023 eksperci przygotowują założenia i wymagania dotyczące planowanej diagnozy. Szczegółowy program roku ESK będzie zatem w pełni wpisany w tworzoną w jego kontekście strategię.

Program zaplanowany na rok obchodów ESK bezpośrednio odnosi się do strategii. W zakresie zaangażowania społeczeństwa chcemy poprzez podejmowane działania dać przykład i narzędzia do decydowania o swoim najbliższym otoczeniu, w tym o kwestiach związanych z ochroną środowiska, odpowiedzialnością za wspólną przestrzeń, a także historią i dziedzictwem. Dzieci i młodzież szkolna będą miały możliwość decydowania o ofercie kulturalnej, z której chcą korzystać, otrzymają również dostęp do warsztatów z zakresu dialogu międzykulturowego, partycypacji obywatelskiej czy komunikacji bez przemocy. Przywołamy tradycje bydgoskiej alternatywy i awangardy we współczesnym ujęciu, podejmiemy działania mające na celu promocję atutów miasta wynikających z jego wielkości i dynamiki rozwoju. Rozpocznemy rozmowy o trudnym dziedzictwie i pomijanych w szerszej dyskusji aspektach tożsamościowych. Miasto to jego mieszkańcy, dlatego o jego tożsamości chcemy opowiadać poprzez jednostkowe historie; poszukamy także wspólnych dla szerszego grona odbiorców elementów, m.in. sięgając po domowe kolekcje, które staną się częścią większej ekspozycji. Przypomnimy o bydgoskich markach, niegdyś cenionych w Europie i na świecie.

Ważnym obszarem w ramach ESK będą wydarzenia związane z międzypokoleniowością i wielokulturowością, które chcemy realizować m.in. poprzez wspólne gotowanie czy spędzanie wolnego czasu w miejscach integrujących różne społeczności i kultury. Do interpretacji hasła przewodniego ESK zaprosimy zarówno twórców z całej Europy, jak i lokalne instytucje i NGO. Chcemy też stworzyć dogodne warunki dla współpracy środowisk akademickich i biznesu poprzez angażowanie ich we wspólne projekty przynoszące wymierne korzyści społeczne. Zaprosimy przedstawicieli organizacji pozarządowych i instytucji do udziału w cyklu szkoleń, wyjazdach studyjnych, mających na celu wyposażenie w wiedzę i nowe kompetencje, pokazywanie inspiracji, nowych obszarów i możliwości działania na gruncie lokalnym przy jednoczesnym zasięgu międzynarodowym. Stworzymy przestrzeń do wspólnego z mieszkańcami i osobami działającymi na gruncie kultury decydowania o programie ESK 2029, planach i projektach związanych z okresem przygotowującym do objęcia tytułu.

Chcemy nie tylko kontynuować istniejące, ale i wprowadzić nowe dobre praktyki związane ze wsparciem osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, przywrócimy głos grupom marginalizowanym oraz włączymy do współpracy organizacje działające na rzecz osób potrzebujących. Będziemy promować wodne dziedzictwo miasta poprzez liczne wydarzenia, które odbywać się będą na i przy rzekach, wykorzystując istniejącą i planowaną do roku 2029 infrastrukturę, w tym zrewitalizowane nabrzeża oraz jednostki pływające, co wpłynie również na rozwój potencjału rekreacyjnego. Położymy nacisk na edukację ekologiczną związaną z rzekami. Będziemy dążyć do poprawienia jakości przestrzeni publicznych, nie zapominając o ich historii, podejmując współpracę nie tylko z ekspertami, ale również mieszkańcami tych obszarów, by uwzględniać potrzeby tych ostatnich. Zadbamy o włączenie do grona odbiorców wydarzeń osób o ograniczonych możliwościach uczestnictwa w kulturze i przygotujemy dla nich nie tylko ofertę, ale i wsparcie. Naszymi działaniami chcemy również wpłynąć na dostosowanie zasobów mieszkaniowych do potrzeb mieszkańców, uwzględniając zmiany klimatyczne oraz demograficzne. Tym samym mamy nadzieję na wzbudzenie poczucia współodpowiedzialności za najbliższe otoczenie oraz przestrzeń wspólną.

Zmierzymy się z trudnym tematem katastrof ekologicznych, a także problemem skażenia terenów mieszkalnych. W kontekście kryzysu klimatycznego pochylimy się nad kwestią nadprodukcji przedmiotów oraz ich drugim obiegiem. W realizacji programu wykorzystamy potencjał związany z położeniem miasta wśród lasów oraz ilością zieleni na jego obszarze, jednocześnie planując kolejne działania na pograniczu sztuki i ekologii. Przygotujemy kampanię edukacyjną związaną ze świadomym wprowadzaniem bioróżnorodności i małej retencji. Podejmiemy również temat jakości powietrza i działań, które możemy podjąć, by dbać o jego czystość. Bydgoszcz stanie się miejscem organizacji licznych dyskusji o międzynarodowym zasięgu z udziałem kluczowych nazwisk m.in. w obszarze studiów nad pamięcią czy dziedzictwa wodnego.

Plany dotyczące wzmocnienia zdolności sektora kultury i sektora kreatywnego

W przygotowywanej strategii rozwoju kultury na lata 2027+ będą uwzględnione działania na rzecz wzmocnienia sektora kultury i sektora kreatywnego. Wskazówką będzie opublikowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego dokument programowy określający ramy wsparcia sektorów kultury i sektorów kreatywnych w Polsce. Kierunkiem jest postrzeganie kultury w kategoriach inwestycji społecznej i ekonomicznej, nie zaś w kategoriach kosztu.

Miasto uwzględni dziewięć wybranych branż kreatywnych, tj. sztuki wizualne, sztuki performatywne, dziedzictwo kulturowe, rzemiosło artystyczne, rynek wydawniczy, muzyka, film, produkcje telewizyjne i radiowe, multimedia i gry wideo.

Wśród działań mających na celu wsparcie sektora kreatywnego i sektora kultury znajdują się m.in. programy grantowe dla autorów projektów międzybranżowych i interdyscyplinarnych, stypendia dla twórców, wsparcie procesów prototypowania produktów, wsparcie sieciowania branż kreatywnych, dogłębne badania i analizy, tworzenie i wspieranie przestrzeni dla rozwoju przedstawicieli sektora. Priorytetem stanie się wdrażanie rozwiązań prowadzących do ustabilizowania sytuacji finansowej sektora, co zapewni solidną podstawę do ich przyszłego rozwoju i wzrostu. Wspieranie zrównoważonego rozwoju rynku pracy przełoży się przede wszystkim na zwiększenie poziomu bezpieczeństwa socjalnego twórców, artystów i pracowników kreatywnych.

Działania te są konsekwencją i rozwinięciem funkcjonujących już w mieście programów. Miasto współpracuje m.in. z bydgoskim Klastrem Przemysłów Kreatywnych, realizuje projekty na rzecz sektora kreatywnego, np. Centrum Kreatywności w ramach projektu Forget Heritage. Także działania Bydgoskiej Agencji Rozwoju Regionalnego służą realizacji tych celów, agencja współpracuje m.in. z Centrum Nauki i Kultury Młyny Rothera.

Plany związane ze wzmocnieniem sektora kultury i branż kreatywnych oraz budowania ich powiązań z sektorami gospodarczym i społecznym są także zapisane w aplikacji miasta do tytułu Miasta Kreatywnego UNESCO w dziedzinie muzyki i bazują na obecnych zasobach i wdrażanych aktualnie praktykach.

Jednym z przykładów działań prowadzonych z udziałem samorządowych instytucji kultury jest otwarcie hubu kreatywnego w ramach Centrum Nauki i Kultury Młyny Rothera: przestrzeni spotkań biznesu, nauki i kultury, w której odbywają się m.in. spotkania branży IT, konferencje dla start-upów, spotkania przedsiębiorczych kobiet. Strategicznym działaniem instytucji są także Bydgoskie Dni Projektowe, których celem jest m.in. łączenie projektantów z przedsiębiorcami.

Długofalowy wpływ kulturowy, społeczny i gospodarczy programu ESK

Kiedy zdecydowaliśmy się główną myślą programu uczynić miasto-dom, jednym z naszych celów była konfrontacja ze stereotypem wspólne=niczyje, który wynika z niskiego poczucia sprawczości i odpowiedzialności za dobro wspólne wśród mieszkańców. Wierzymy, że zaszczepienie w miejskiej społeczności poprzez działania kulturalne idei traktowania miasta jako domu przełoży się trwale na wzrost zainteresowania życiem publicznym. Żeby mogło się to jednak zadziać, konieczna jest znajomość swoich praw i umiejętność jasnego wyrażania potrzeb, dlatego ważne miejsce w naszym programie zajmują kampanie edukacyjne, dotyczące np. przemocy czy zanieczyszczenia powietrza.

Liczymy na to, że angażujący, poruszający bliskie mieszkańcom tematy program przełoży się na wzrost zainteresowania tematyką miejską i zmianę postrzegania własnego miasta przez mieszkańców. Bydgoszcz, jedno z najszybciej wyludniających się miast w Polsce powyżej 100 000 mieszkańców, potrzebuje nie tylko zmian poprawiających jakość życia, ale także wzmocnienia poczucia przynależności, miejskiej wspólnoty.

Trwałych pozytywnych zmian upatrujemy także w podnoszeniu kompetencji organizatorów życia kulturalnego w mieście, m.in. dzięki działaniom edukacyjnym i sieciującym opisanym w programie pod hasłem Okno Na Świat. Wierzymy, że dzięki nawiązaniu relacji pomiędzy przedstawicielami kultury instytucjonalnej i oddolnej, niszowej i popularnej oraz wspólnej autorefleksji, narosłe przez lata w środowisku stereotypy i podziały zastąpi wzajemne zaufanie, współpraca oraz dzielenie się zasobami i know-how.

Aby działania podejmowane w ramach starań o tytuł i ich efekty mogły przynieść w mieście trwałe zmiany, niezbędne jest ich stałe monitorowanie, które pozwoli ukierunkowywać działania na kolejne lata w oparciu o rzetelne dane. Czerpiąc z doświadczeń dotychczasowych Europejskich Stolic Kultury, zaplanujemy i rozpoczniemy, bez względu na wynik konkursu, realizację regularnych badań kultury w mieście, we współpracy z lokalnym środowiskiem akademickim. W budżecie na 2024 rok zabezpieczyliśmy już środki na opracowanie diagnozy.

Treści kulturalne i artystyczne

Wizja artystyczna i strategia programu kulturalnego roku ESK. Ogólny zarys struktury programu kulturalnego

Bydgoszcz jest jak duże mieszkanie, a w mieszkaniach toczy się zwyczajne, proste życie domowników, sąsiadów i gości, również tych pozaludzkich: fauny, flory i fungi. O tym, jak ich wzajemne relacje są ważne dla naszego dobrostanu, a w skrajnych przypadkach - przeżycia, przekonaliśmy się w czasie pandemii. Właśnie dlatego nasz program, który stworzy przestrzeń do kolektywnego eksperymentu, stawia sobie za cel zbliżenie kultury do codziennych spraw. Mamy tu na myśli przede wszystkim fundamentalne prawo do odpowiedniego miejsca do mieszkania, a także sposoby spędzania wolnego czasu, relacje domowe i sąsiedzkie, dorobek minionych pokoleń, mierzenie się z niewygodnymi tematami i błędami z przeszłości oraz snucie wizji na przyszłość, zarówno tych osadzonych w rzeczywistości, jak i utopijnych. Jednocześnie chcemy pokazać, że miasto to ludzie i ich problemy, nadzieje, marzenia - nie zaprogramowana maszyna, a żywy organizm, który jest otwarty na zmiany, reaguje na sytuacje związane z niepewnością i chaosem wkradającymi się do codziennego, nieprzewidywalnego życia. Zaangażowanie do współpracy artystów pozwoli na przekucie idei w działanie. Mamy nadzieję, że język sztuki może stać się naszym przewodnikiem i tłumaczem. Zdecydowaliśmy się na podział programu na tematy, nie na dyscypliny; są to: Stół, Okno na świat, Zamiecione pod dywan, Podwórko, Meblościanka, Ogródek i balkon oraz Pawlacz. Nadanie im przystępnych nazw bezpośrednio odwołujących się do przedmiotów i miejsc związanych z domem pozwala nam przenieść akcent z form artystycznej ekspresji, do których zrozumienia nierzadko potrzebny jest kapitał kulturowy, na zagadnienia uniwersalne i bliskie nie tylko obywatelom naszego miasta, bez względu na status społeczny, wiek czy wykształcenie, ale i wszystkim mieszkańcom Europy. Korzystając z doświadczeń innych miast, chcemy za pośrednictwem gier i zabaw włączyć mieszkańców w proces decydowania o swoim mieście, dać narzędzia do twórczego kreowania najbliższego otoczenia i zintegrować we wspólnym działaniu. Nasz program stawia pytania środowisku animatorów kultury w mieście, kraju, Europie i świecie: Jaki jest Wasz stosunek do wyzwań, dramatów, marzeń i nadziei, które towarzyszą nam, mieszkańcom Bydgoszczy, każdego dnia? Czy dzięki Waszej uważności i wrażliwości możemy wspólnie przyjrzeć się tym tematom i odpowiedzieć na nie działaniami kulturalnymi?

Zapraszamy, by gościć się w naszym domu. Znajdziecie tu:

STÓŁ

Stół gromadzi wokół siebie domowników i gości. Przy stole zawiązuje się wspólnota, trwają rozmowy, pielęgnowane są tradycje. W naszym programie stół staje się miejscem międzypokoleniowego transferu wiedzy o tradycjach kulinarnych, ze szczególnym uwzględnieniem wielokulturowości.

Kuchnie społecznościowe

Planujemy rozwijać wydarzenia związane ze wspólnym gotowaniem. Widzimy, jak dużą wartość wnoszą kulinarne spotkania, np. te, które odbywają się w Zespole Pałacowo-Parkowym w Ostromecku czy w kawiarni Nowe Miejsce w Młynach Rothera, a także organizowane przez Fundację 12 Kamienica czy Muzeum Okręgowe. Stanowią one okazję do przekazania kolejnym pokoleniom tradycyjnych przepisów, edukacji na temat diety planetarnej oraz otwierania się na smaki z różnych zakątków świata, przyniesione do Bydgoszczy przez migrantów. W roku obchodów ESK zaprosimy do wspólnej kuchni również wszystkich gości odwiedzających nasze miasto.

Wspólny stół

Stawiamy sobie za cel zbliżenie kultury do codziennego życia mieszkańców, dlatego na rok obchodów ESK zbudujemy w przestrzeni publicznej instalację artystyczną – symboliczny stół, przy którym znajdzie się miejsce dla każdego. Chcemy, żeby stał się on miejscem celebrowania ważnych wydarzeń, np. urodzin miasta czy świąt religijnych, podobnie jak ma to miejsce w domach. I by tak jak w domach, spotykały się przy nim różne pokolenia. Przestrzeń publiczna nasycona jest elementami małej architektury przeznaczonymi do korzystania samodzielnie lub w małych grupach. Stół stworzy okazję do spędzania wolnego czasu bliżej siebie nawzajem i, mamy nadzieję,

da pretekst do nawiązywania nowych relacji. Planujemy także wykorzystać go do działań artystycznych, zapraszając twórców i mieszkańców do jego czasowej aranżacji oraz organizacji wydarzeń. Kultura codzienności toczy się nie tylko w centrum miasta, ale przede wszystkim – w bezpośrednim sąsiedztwie naszego zamieszkania, dlatego zakładamy, że stół będzie instalacją mobilną, podróżującą po bydgoskich osiedlach. To ważne szczególnie w kontekście osób, które z różnych przyczyn mają utrudniony dostęp do kultury, o czym szerzej piszemy w podpunkcie *Kultura dla więźniów czwartego piętra* oraz w części poświęconej udziałowi grup wykluczonych.

Obrus na wspólny stół

Doświadczenie bydgoskich instytucji kultury pokazuje, że w naszym mieście popularnością cieszą się inicjatywy związane z rękodziełem. Cykle warsztatów haftu, w tym nawiązującego do gwary bydgoskiej, zgromadziły społeczność kobiet chcących nauczyć się czegoś nowego i oddać się twórczemu zajęciu we wspólnocie. Zależy nam na kontynuowaniu tej inicjatywy, dlatego planujemy zorganizowanie akcji wyhaftowania obrusu na wspólny miejski stół. Realizując projekt, sięgniemy do doświadczenia hafciarskich inicjatyw, takich jak Hafta ze świata, Złote Rączki czy Community Embroidery.

Kulinarne inicjatywy

W programie ESK planujemy uwzględnić działające w mieście inicjatywy kulinarne, takie jak lokalny targ zdrowej żywności, hala targowa czy Bydgoski Szlak Kulinaryny, który łączy restauracje, instytucje kultury i organizatorów turystyki. Zależy nam na tym, aby ułatwić mieszkańcom dostęp do tego typu usług i przedsięwzięć, dlatego będziemy dążyć do utworzenia osiedlowych punktów oferujących regularnie lokalne produkty pochodzące od rolników, rękodzielników i producentów z regionu. Jednocześnie zdajemy sobie sprawę z funkcji jaką pełnią osiedlowe bazy, targowiska. Liczne miejsca pracy, rozwój mikroprzedsiębiorstw, zatrudnienie migrantów - to wszystko tworzy wielobarwną, włączającą, demokratyczną przestrzeń w mieście. Z drugiej strony chcemy dostrzec wagę kontynuowanych w mieście projektów społecznych, zakładających przygotowywanie posiłków dla bliźnich, jak choćby Food not Bombs, socjalny bar mleczny w bydgoskiej Bazylice czy Stołówka Misji Betezda oraz inicjatyw zapobiegających marnowaniu żywności zgodnie z ideą foodsharingu, takich jak jadłodzielnie. Liczymy na to, że dzięki wspólnym działaniom pod szyldem ESK ich potencjał zostanie jeszcze lepiej wykorzystany.

OKNO NA ŚWIAT

Okno na świat to inicjatywy, w których zwracamy uwagę na relacje z bliższym i dalszym otoczeniem i sięgamy po inspiracje i projekty spoza miasta, które wzbogacą naszą ofertę kulturalną i pozwolą rozwinąć kompetencje ludzi kultury.

Sieciowanie biznesu, kultury i edukacji

Eksperti Obserwatorium Kompetencji Przyszłości zwracają uwagę na znaczenie kompetencji społecznych i kognitywnych, takich jak interdyscyplinarność, praca w zespole wielokulturowym czy myślenie projektowe. Jako miasto planujemy stworzyć warunki do rozwoju tych kompetencji w szkołach średnich i wyższych, angażując je we wspólne projekty. Przykładem może być zwiększanie dostępności instytucji kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami poprzez wykorzystanie narzędzi zaprojektowanych przez studentów kierunków technicznych i wykonanych przez uczniów szkół branżowych, poprzedzone badaniami potrzeb użytkowników przeprowadzonych przez studentów kierunków humanistycznych. Zaangażowanie sponsorów zwiększy potencjał wdrożeniowy wypracowanych rozwiązań oraz rozwinie umiejętności poszukiwania źródeł finansowania pomysłów.

Kultura wspólnie

Badania publiczności, partycypacja, sztuka w przestrzeni publicznej, pozyskiwanie środków, działania proekologiczne, inkluzywność – to tylko niektóre tematy, które planujemy poruszyć podczas cyklu szkoleń dla organizacji pozarządowych i instytucji, który rozpoczęliśmy już jesienią 2023 roku. Spotkania, podczas których prezentowane są inspirujące przykłady działań z całego świata, mają na celu nie tylko zwiększanie kompetencji, ale także integrowanie organizacji pozarządowych wokół rozwiązywania wspólnych problemów. W ramach cyklu

Kultura wspólnie, który zamierzamy rozwijać w kolejnych latach, planujemy także organizację wizyt studyjnych dla osób działających w sektorze kultury do miast, które uzyskały dotąd tytuł Europejskiej Stolicy Kultury.

Z kulturą w region

Mając na uwadze wyjątkowe położenie miasta na szlaku wiślanym, planujemy rozszerzyć program o działania w regionie, organizując cykl wydarzeń kulturalnych na wodzie, na trasie od Grudziądza do Włocławka przez Świecie, Chełmno, Chrystkowo, Kozielec, bydgoski Stary Fordon, Solec Kujawski, Toruń i Nieszawę. Planujemy zwiększyć obecne możliwości organizacyjne poprzez zakupienie statku mogącego pomieścić na pokładzie kilkadziesiąt osób. Liczymy na to, że takie działanie nie tylko umożliwi skorzystanie z oferty kulturalnej osobom spoza miasta, ale także sprawi, że mieszkańcy i goście Bydgoszczy chętnie odwiedzą sąsiednie regiony. Korzystając z możliwości, jakie dają wiślane wycieczki w głąb regionu, chcemy wykorzystać statek jako jednostkę badawczą i zgromadzić archiwum historii regionalnych, opowiedzianych przez mieszkańców województwa. Wyprawa będzie nawiązywać do realizowanych już wcześniej przedsięwzięć natury etnograficznej, jakie prowadziła m.in. Anna Jachnina – reporterka Polskiego Radia badająca niejednorodną tożsamość Bydgoszczy.

Europa w Bydgoszczy

Dom to temat bliski wszystkim Europejkom i Europejczykom, dlatego chcemy zaprosić ludzi kultury z całej Europy do zinterpretowania tego hasła w ramach rezydencji artystycznych w roku ESK. Poruszymy takie wątki, jak znaczenie i model domu w różnych kulturach, tradycje z nim związane, architektura mieszkaniowa, migracje, wielopokoleniowość.

Dodatkowo podczas spotkania miast kandydujących do tytułu Europejskiej Stolicy Kultury padła deklaracja, że zdobywca tytułu stworzy miejsce przeznaczone na prezentację projektów innych polskich miast. W takim ujęciu Okna na świat widzimy szansę na wymianę myśli dotyczących obecnej kondycji mieszkańców naszego kraju i kontynentu oraz pobudzenie dyskusji na temat rozwoju sektora kultury w Polsce.

Nie licz na nic

Ponieważ tradycja bydgoskiej alternatywny i awangardy jest główną inspiracją naszej wizji artystycznej, oddając jej hołd, proponujemy całoroczny projekt poświęcony awangardzie. Zgodnie z hasłem *Nie licz na nic*, będzie to przestrzeń wolności artystycznej, kontestacji nadprodukcji kulturalnej i kultury eventu. Opowiemy o fenomenie yassu, szerszym niż muzyka, o polskich ruchach alternatywnych. Jednocześnie będziemy badać, w jaki sposób awangarda przyczyniała się do rozwoju nauki i społeczeństwa, jak rozwijała Europę kiedyś i jak może pomóc w wymyśleniu lepszej przyszłości dla Europy dzisiaj. Samo hasło *Nie licz na nic* nawiązuje do pracy związanej z Bydgoszczą artystki Elżbiety Jabłońskiej. Plakat z krótkim zdaniem umożliwiającym liczne interpretacje i skojarzenia w istocie skłania do rezygnacji z wyolbrzymionych żądań i akceptacji rzeczywistości, co może prowadzić do poczucia spokoju i harmonii.

ZAMIECIONE POD DYWAN

W mieście, podobnie jak w każdym domu, są tematy niewygodne, kontrowersyjne, trudne. Uważamy, że ubieganie się o tytuł ESK jest dobrą okazją, by się im przyjrzeć i zmierzyć się z nimi, angażując środowisko kulturalne.

„Powiedz to”

Czy my, bydgoszczanki i bydgoszczanie mamy kompleksy? Dlaczego porównujemy się z większymi, próbując im dorównywać? Czy konflikt z sąsiednim Toruniem to w dzisiejszych czasach jedynie zabawna anegdota, czy realny problem, który warto byłoby rozwiązać? Jak znaleźć dla siebie miejsce w gronie średnich miast i uczynić z tego atut? Czy wyruszając z Bydgoszczy w świat opowiadamy z dumą o swoich korzeniach, czy raczej się ich wstydzimy? Chcemy współdziałać na rzecz poprawy relacji pomiędzy miastem a mieszkańcami. Oprócz działań artystycznych, widzimy tu potencjał w zaproszeniu do współpracy przedstawicieli obecnie rozwijającego się w Polsce nurtu badań nad historią ludową, przywracającego głos grupom pomijanym i wykluczonym na przestrzeni lat (przedstawicielom niższych warstw społecznych, kobietom, przedstawicielom konkretnych zawodów, przedstawicielom mniejszości etnicznych i narodowych, seksualnych). Potencjał do tych działań widzimy, m.in. w historii mówionej, której projekty tworzą już Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna, Teatr Polski im. Hieronima Konieczki czy Młyny Rothera.

Nieodrobione lekcje pamięci

Budowanie silnej tożsamości współczesnego miasta wymaga zrozumienia korzeni, dlatego widzimy potrzebę uporządkowania kwestii miejsc pamięci. Część działań rozpocznie się w najbliższych miesiącach, gdy rozpisanemu przez miasto konkursowi na zagospodarowanie Parku Ludowego im. Wincentego Witosa towarzyszyć będą moderowane przez instytucje kultury dyskusje o międzynarodowym zasięgu, z udziałem uznanych badaczy specjalizujących się w studiach nad pamięcią. Widzimy tu okazję do rozpoczęcia dobrych praktyk w obszarze świadomego upamiętniania i prowadzenia rozmowy o trudnym dziedzictwie miasta. Park Ludowy został utworzony na miejscu byłego cmentarza ewangelickiego, a wiele emocji wzbudza fakt nierzetelnie przeprowadzonych powojennych ekshumacji. Chcąc zadośćuczynić za błędy przeszłości, planujemy opowiedzieć w tym miejscu o jego losach. Zamierzamy zgromadzić historie związane z rozproszonymi na terenie miasta śladami innych nekropolii czy obozów pracy, przybliżając w ten sposób indywidualne losy mieszkańców. Przykładem takich działań mogą być podjęte przez miasto w 2023 roku kroki w celu zabezpieczenia macew użytych niegdyś jako materiał budowlany na Placu Teatralnym oraz działania Stowarzyszenia Miłośników Starego Fordonu, które gromadzi nagrobki rozproszone po likwidacji cmentarza, znajduwane na prywatnych posesjach. Ponieważ w przestrzeni miejskiej pozostały budzące różne emocje artefakty o trudnej przeszłości, instytucje kultury we współpracy z uniwersytetami rozpoczną organizację seminariów, spacerów badawczych oraz spotkań z ekspertami, a także będą zachęcały do podejmowania działań artystycznych, by – równolegle z działaniami rewitalizacyjnymi prowadzonymi przez władze miasta – zainicjować dyskusję o formach reprezentacji przeszłości na ulicach Bydgoszczy.

Niewysłuchane historie

Rana, która pozostała w społeczeństwie polskim po II wojnie światowej i latach okupacji nazistowskiej, przez długi czas nie pozwalała na rozmowę o doświadczeniach osób zamieszkujących nasz region – przesiedlonej ludności polskiej, społeczności żydowskiej, romskiej czy niemieckich autochtonach. Władze komunistyczne skutecznie ograniczały możliwość opowiedzenia ich tragicznych historii: gwałtów, przemocy, prześladowań, historii obozów pracy dla ludności polskiej, żydowskiej, ale też niemieckiej, zmuszając uczestników tych wydarzeń do wieloletniego milczenia. Aby odbudować wzajemne zaufanie i poznać perspektywę znacznej części historycznych mieszkańców Bydgoszczy, planujemy stworzyć przestrzeń dla wypowiedzi artystycznych i, wychodząc od bydgoskiego przykładu, rozpocząć dyskusję o niewysłuchanych lub spornych historiach znajdujących się poza kanonem, pochodzących z różnych miejsc Europy, m.in. historii Basków, doświadczeń deportacji obywateli państw bałtyckich, historii Romów i Sinti, wielonarodowej przeszłości Węgier czy południowych Słowian.

Przemoc w kulturze, przemoc w pracy, przemoc w szkole, przemoc w domu

Miasto-dom traktujemy jako bezpieczną przystań, dlatego zmiierzmy się z tematem przemocy w środowiskach, w których przebywamy na co dzień. Wierzimy w to, że kultura może edukować w temacie przeciwdziałania przemocy i reagowania na przemoc oraz oddawać głos ofiarom i piętnować niedopuszczalne zachowania. Przyjrzymy się szczególnie sektorowi kultury. Chcemy stworzyć platformę do rozmowy o trudnych doświadczeniach, a także, poprzez system szkoleń i wsparcie samopomocy, we współpracy z polskimi organizacjami takimi jak Stowarzyszenie Pedagogów Teatru czy RegenerAkcja, wyposażać osoby pracujące w kulturze w niezbędną wiedzę, kompetencje i narzędzia. Na organizowanych przez nas szkoleniach planujemy poruszyć temat przemocy w pracy i wypalenia zawodowego. We współpracy z uczelniami artystycznymi ogłosimy konkurs na organizację kampanii społecznych i wydarzeń kulturalnych uwrażliwiających odbiorców na różne formy przemocy. Jednym z przykładów będą pojawiające się w miejscach odwiedzanych przez dzieci i dorosłych treści promujące ideę wychowania bez przemocy czy implementacja działań antyprzemocowych w szkołach, we współpracy, np. z Anti-Bullying Alliance i Fundacją Dajemy Dzieciom Siłę.

Kultura dla więźniów czwartego piętra

Po przeanalizowaniu dotychczasowej oferty kulturalnej miasta dostrzegamy zbyt małe zaangażowanie organizatorów życia kulturalnego w udostępnienie wydarzeń osobom o ograniczonej możliwości opuszczania domów. Życie kulturalne w naturalny sposób skupia się w przestrzeniach publicznych, co stanowi barierę nie tylko dla tzw. więźniów czwartego piętra, osób przebywających w szpitalach czy placówkach opiekuńczych, ale także ich opiekunów. Szukając rozwiązań tego problemu, chcemy zwrócić szczególną uwagę na niedostatek czasu

wolnego spowodowany świadczeniem nieodpłatnej pracy przez kobiety. Pragniemy nie tylko uczynić bardziej dostępnymi poszczególne wydarzenia odbywające się w ramach ESK, ale samą kwestię dostępności uczynić przedmiotem działań kulturalnych. W programie znajdą się więc działania podejmujące temat reprezentacji choroby w sztuce oraz doświadczania sztuki w chorobie. Kontekstem mogą być tu prace Sao Ichikawy, programy dotyczące choroby i sztuki z Muzeum Vincenta Van Gogha w Amsterdamie, wystawy *The Mechanics of Depression* londyńskiej Hundred Years Gallery czy *Kreatywne stany chorobowe: HIV, AIDS, RAK* Galerii Arsenał. Ważnym celem będzie tutaj wspólne projektowanie osiedlowych i miejskich usług, proponujących osobom ze szczególnymi potrzebami i ich opiekunom konkretne rozwiązania dotyczące dostępu do kultury, ale także, po prostu, odpoczynku. Dużą rolę w realizacji tego przedsięwzięcia widzimy w towarzyszących ESK programach wolontariackich takich jak opisywane poniżej banki czasu.

Nie-domy

Czy w domach dziecka i domach pomocy społecznej można naprawdę czuć się jak w domu? Co z osobami, dla których miasto jest domem dosłownie, bo nie mają innego? Czy osoby migranckie i uchodźcze traktują nasze miasto jak nowy dom? W programie ESK chcemy przyjrzeć się tym i innym sytuacjom związanym z nieoczywistym posiadaniem domu, zwrócić uwagę na problemy, jakie się z tym wiążą, i spróbować na nie odpowiedzieć za pomocą działań kulturalnych. W swojej pracy będziemy inspirować się m.in. łódzką kampanią społeczną *Rodzina jest dla dzieci*, wydarzeniem *Artyści dla Bezdomnych* i projektami fundacji Zupa na Plantach, Antykryzysowego Klubu Filmowego w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie czy Festival of Homeless Arts w Old Diorama Arts Centre w Londynie. W program ESK włączymy organizacje działające na rzecz osób potrzebujących w Bydgoszczy, m.in. Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim i Bydgoskie Stowarzyszenie Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo. Część działań planujemy poświęcić kryzysowi bezdomności: zorganizować think-tanki z badaczami, aktywistami, organizacjami pozarządowymi i podopiecznymi lokalnych fundacji, by wzmacniać osoby tworzące to środowisko i zaprosić jego przedstawicieli do partycypacyjnych działań artystycznych.

Domy w niebezpieczeństwie

Bydgoszcz od lat zmaga się z katastrofą ekologiczną na terenie dawnych Zakładów Chemicznych Zachem. W chwili opracowywania aplikacji do tytułu ESK wiemy, że w 2029 roku będzie już za późno na znalezienie rozwiązania tego problemu. Temat ten wywołujemy jednak w kontekście kultury, uwrażliwiając na problem zamieszkiwania terenów z różnych względów niebezpiecznych, który dotyczy nie tylko mieszkańców bydgoskiego Łęgnowa, ale także m.in. rumuńskiej Geamany czy wysp Fidżi. W bydgoskich dzielnicach mieszkalnych, w przestrzeni miejskiej zorganizujemy wystawy poruszające kwestie kryzysu klimatycznego, a do programu dołączymy również interwencje teatralne, np. projekty dotyczące uchodźstwa klimatycznego Strefy WolnoSłowej, Arts&Climate Initiative czy Centre for Sustainable Practice in the Arts.

To mógłby być czyjś dom

Powszechny w Europie kryzys mieszkaniowy dotyka także obywateli naszego miasta. Czujemy się w obowiązku przyjrzeć strategicznemu zasobowi, jakim są lokale mieszkalne, zarówno miejskie, jak i prywatne. Obok szukania rozwiązań instytucjonalnych chcemy – wspólnie z przedstawicielami lokalnego środowiska kulturalnego – zabrać głos w sprawach pustych, nieużytkowanych z różnych względów lokali czy relacji pomiędzy najemcami a wynajmującymi. Jednym z działań w tym obszarze byłaby sieć umożliwiająca prezentację sztuki np. w pustych witrynach sklepowych lub jednorazowe czy krótkoterminowe wykorzystanie budynków na interwencje artystyczne. W tym celu planujemy stworzyć mapę lokali zarówno prywatnych, jak i będących w zasobach miasta, które można wykorzystać na działalność kulturalną. Dodatkowo ważna jest dla nas refleksja nad potrzebami i problemami osób wynajmujących czy kupujących mieszkania, rozmowa o przestrzeniach przyjaznych do życia. Zaprosimy również artystów, działaczy społecznych i ekspertów różnych dziedzin do poruszenia takich tematów jak cohousing, recykling materiałów budowlanych, tzw. patodeveloperka, polityki mieszkaniowe miast czy powroty z suburbiów, a inspirujące przykłady rozwiązań zaprezentujemy podczas spotkań czy wystaw.

Miasto vs podstawowe potrzeby

Czy przestrzenie publiczne zapewniają podstawowy komfort? Czy możemy, wychodząc z domu, zaufać miastu, że nie zostawi nas w potrzebie? Mamy świadomość, że chcąc włączać w miejskie życie kulturalne jak najszerzej

grono odbiorców, powinniśmy zadbać o to, żeby mogli oni w najbliższym otoczeniu swojego przebywania zaspokoić podstawowe potrzeby, między innymi ułatwić dostęp do toalet, a w niesprzyjające pogodowo dni – również do cienia, klimatyzowanych lub ogrzewanych pomieszczeń i wody pitnej. Zależy nam na tym, żeby uwrażliwić na tę kwestię zarówno komercyjne, jak i niekomercyjne obiekty użyteczności publicznej, dlatego poszukamy rozwiązań zwiększających dostępność tych miejsc dla użytkowników miejskiej przestrzeni. W swoich działaniach sięgniemy po doświadczenia Fundacji Na miejscu realizującej projekt *Zalutw to na mieście* czy Biura Toruńskiego Centrum Miasta.

PODWÓRKO – ŁAWECZKA I TRZEPAK

W części poświęconej podwórku przyglądamy się relacjom pomiędzy przestrzenią publiczną i prywatną, kwestiom sąsiedzkości, międzypokoleniowości i najbliższego otoczenia domu.

Napisane na murach

Reklamy nieistniejących od dziesięcioleci sklepów przepłatające się ze streetartowymi dziełami sztuki czy rozemocjonowanymi manifestami – napisy na elewacjach, bez względu na to, czy legalne i profesjonalne, czy też nie – dodają miastu kolorytu. W programie ESK chcemy zachęcić do uważniejszego przyglądania się im, zastanowić się, co mówią o nas – mieszkańcach i rozpocząć ich systematyczną dokumentację. Inspiruje nas działalność Madrid Street Art Project, Eco Street Art Database, warszawskiej Fundacji Puszkas czy jordańskiego Center For the Study of the Built Environment – organizacji, które opracowują miejskie mapy sztuki w przestrzeni publicznej.

Neony

Bydgoszczanie z sentymentem wspominają neony rozświetlające dawniej ulice miasta. Starania o tytuł ESK to dla nas impuls do ich przywrócenia. Zamierzamy pozyskać kolekcję pozostałości po bydgoskich neonach i wyeksponować ją na jednej ze ścian w centrum miasta, a przy tej okazji – rozpocząć dyskusję o estetyce współczesnych reklam w przestrzeni publicznej.

Uwolnijcie podwórka!

To nasza zachęta dla właścicieli nie tylko podwórek w kamienicach, ale i ogrodzonych terenów wokół bloków czy nawet całych współcześnie budowanych osiedli. Podwórka – przestrzenie półprywatne, zaciszne, kameralne – to doskonałe miejsca na rozwój inicjatyw sąsiedzkich, miejską sztukę czy kooperatywy małych lokali gastronomicznych i usługowych, które się tam znajdują. Wprowadzimy program współpracy z ekspertami zajmującymi się projektowaniem tego typu przestrzeni, dzięki któremu właściciele podwórek otrzymają wsparcie w ich aranżacji, tak, by mogły się one stać miejscami przyjaznymi lokalnym społecznościom i przyciągać gości.

Place zabaw dla wszystkich

Jednym z naszych celów jest stworzenie domowej atmosfery w miejskiej przestrzeni publicznej, dlatego podejmujemy wyzwanie stworzenia placów zabaw dla wszystkich – miejsc służących rekreacji nie tylko dla dzieci, ale także dorosłych czy zwierząt, umożliwiających wspólną zabawę różnych grup. Mając na uwadze zapewnienie szerokiej dostępności, na placach zabaw dla wszystkich znajdują się także miejsca wyciszenia, obiekty ułatwiające zabawę osobom o ograniczonej sprawności oraz przestrzenie uwzględniające potrzeby najmłodszych mieszkańców i ich opiekunów. Chcemy również włączyć Bydgoszcz w sieć Playable City, by poprzez dobrą zabawę zaangażować mieszkańców w ulepszanie przestrzeni publicznej. Dzięki temu ożywimy miejskie przestrzenie, wprowadzimy w nie innowacje i wygenerujemy nowe pomysły na ich przemyślane zagospodarowanie.

Murale na domach, murale w domach

Bydgoszcz już teraz może pochwalić się ciekawymi muralami; chcemy to wykorzystać, rozwijając muralowy szlak. Zorganizujemy kampanię rozpowszechniającą ideę tworzenia murali nie tylko na elewacjach budynków, ale także na korytarzach, klatkach schodowych oraz w prywatnych mieszkaniach i domach. Zachęcimy także do zaangażowania się w akcję operatorów budynków użyteczności publicznej. Liczymy na to, że murale będą dla mieszkańców sposobem wyrażania siebie, szansą na zabranie głosu i opowiedzenie historii niewypowiedzianych.

Jednocześnie, zdajemy sobie sprawę ze złożoności tej kwestii we współczesnych tkankach miejskich, gdzie coraz częściej spotykamy się z nadprodukcją tego medium. W Bydgoszczy nie powstało jeszcze tyle murali, byśmy obecnie musieli pochylić się nad ich nadmierną obecnością. W świadomym monitorowaniu i planowaniu projektów w przyszłości pomoże nam jednak wprowadzenie polityki muralowej. Pozwoli ona na zachowanie uważności i rozwój wysokiej jakości projektów artystycznych, ale będzie także przypominać o poszukiwaniu innych form wyrazu – takich jak ogrody społeczne, rzeźba, plakat.

Dobre wiadomości

Domowa atmosfera w mieście możliwa będzie wtedy, gdy mieszkańcy będą czuć między sobą więź. W obecnym zalewie negatywnych informacji chcemy znaleźć miejsce dla dobrych wiadomości na temat naszej społeczności. Planujemy utworzyć młodzieżową redakcję „Kuriera ESK”, która będzie zbierać mikrohistorie, opowieści osób z najbliższego otoczenia, informacje o ciekawych pasjach bydgoszczan i bydgoszczanek.

Wszyscy o domu

Bydgoski kalendarz kulturalny wypełniają festiwale organizowane przez instytucje kultury i organizacje pozarządowe. W roku obchodów ESK chcemy zachęcić wszystkich organizatorów do zintegrowania się pod wspólnym hasłem przewodnim „dom”, które będą mogli swobodnie interpretować. Do wspólnego działania zaprosimy także podmioty organizujące podobne imprezy w regionie, np. w Chełmnie czy Toruniu. Oprócz przedsięwzięć organizowanych przez NGO i instytucje, do interpretacji hasła przewodniego zaprosimy też artystów indywidualnych, nie tylko związanych na co dzień z Bydgoszczą i regionem, ale również przybywających do miasta na rezydencje artystyczne; stworzą oni projekty zarówno efemeryczne, jak i trwale wpisujące się w krajobraz miasta.

Wsparcie sąsiedzkich biznesów

Dynamicznie zmieniający się rynek powoduje, że małe, lokalne biznesy, często oferujące nisze w dzisiejszych czasach usługi, np. sprzedaż prasy czy możliwość opłacania rachunków, znikają z mapy miasta. Jesteśmy świadomi, że nie da się zatrzymać tego trendu, jednak, przez wzgląd na szacunek do osób, które nieraz całe zawodowe życie realizowały się w takich miejscach, chcemy go spowolnić. Zaangażujemy właścicieli kiosków, małych lokali gastronomicznych czy warsztatów do współtworzenia wydarzeń ESK, organizując w ich punktach sklepiki i kawiarnie festiwalowe oraz miejsce dystrybucji „Kuriera ESK”.

MEBLOŚCIANKA

Meblościanka jest najczęściej miejscem, w którym domownicy eksponują najważniejsze dla nich przedmioty – zdjęcia, pamiątki, zastawę stołową, bibeloty. To także mebel, o który szczególnie się dba, komponując na nim przedmioty i regularnie je odkurzając.

Archiwum niepotrzebnych rzeczy

Myśląc o domowych przedmiotach, dostrzegamy uniwersalny problem dyskomfortu związanego z wyrzuceniem niektórych przedmiotów. Dewocjonalia, rzeczy osobiste bliskich zmarłych, zdjęcia czy dokumenty – to tylko niektóre z nich. Chcemy porozmawiać o antropologii rzeczy, podjąć refleksję nad bagażem emocjonalnym, które pojawiają się w takich sytuacjach i wyjść naprzeciw potrzebie pozbycia się niechcianych przedmiotów, otwierając symboliczne archiwum. Widzimy w tym miejscu potencjał do realizacji działań artystycznych – twórczego ponownego wykorzystania zasobów, gromadzenia wspomnień, a także do dyskusji o tym, co znaczy dziś „niepotrzebny”.

Drugi obieg zasobów domowych

W dobie kryzysu klimatycznego wiele uwagi poświęca się nadmiernej produkcji przedmiotów. Jesteśmy przekonani, że w skali miasta możemy wiele zdziałać w kwestii rozpowszechnienia idei bezpłatnego przekazywania niechcianych rzeczy do ponownego użycia przez innych mieszkańców. Zastanowimy się, jak usprawnić ten proces, angażując do współpracy m.in. spółki odpowiedzialne za gospodarowanie odpadami, organizacje charytatywne i ekologiczne. Wypracowanymi dobrymi praktykami podzielimy się z innymi miastami. W swoich działaniach sięgniemy do doświadczeń organizacji takich jak Ubrania do oddania, Współdzielnik, Utopia.de czy Deutsche Kleiderstiftung.

Inwentarz meblościanek

Meblościanki zazwyczaj stawiane są na zaszczytnym miejscu w tzw. dużym pokoju, co sprawia, że mogą wiele powiedzieć o domownikach i ich historii. Specyficzna struktura tego mebla pozwala zarówno eksponować, jak i ukrywać przedmioty. Planujemy sportretować bydgoszczan i bydgoszczanki, uwieczniając ich meblościanki – zarówno z otwartymi, jak i z zamkniętymi drzwiczkami. Meblościanki są obiektami powoli znikającymi z naszych mieszkań, zastępowanymi przez nowoczesne aranżacje. Ich dokumentacja będzie zatrzymaniem w kadrze tego, co wraz z nowym pokoleniem przestanie istnieć. Projekt będzie punktem wyjścia do rozmów o przemijaniu, pamięci, nostalgii, a także projektowaniu i sztuce użytkowej.

Nostalgia

Zadomowienie, które na gruncie nauk społecznych i humanistycznych długo kojarzyliśmy z konkretnym punktem w przestrzeni, dziś określa się raczej jako stan umysłu. Nostalgii będziemy rozpatrywać zatem w kategoriach tęsknoty za utraconym czasem. Elementem szczególnie często pojawiającym się na tradycyjnej meblościance są zdjęcia z przedszkola. W naszym mieście-domu chcemy zgromadzić je na jednej wystawie, która stanie się pretekstem nie tylko do przywołania historii z dzieciństwa, ale też, mamy nadzieję, impulsem do odnowienia przedszkolnych relacji, a jednocześnie namysłu nad rolą tęsknoty za przeszłością w naszym codziennym życiu. Ponadto zdjęcia z przedszkola, zwłaszcza te wykonane na przełomie XX i XXI wieku, stanowią doskonałą ilustrację postępu technologicznego w dziedzinie fotografii i postprodukcji; dają obraz technik dostępnych w tamtym czasie, z których korzystano na dużą skalę. Towarzyszące sesjom zdjęciowym rekwizyty oraz stroje to również elementy wiele mówiące o tym, co było istotne i dostępne w danym momencie historii. Kontekst mogą tu stanowić projekty fotograficzne i teatralne, m.in. Maxi Mannano, Hanny Redling, Tomislava Marcijusa, Klaudii Hartung-Wójciak, Moreno Sudaro czy Tatum Shaw.

Kolektywne kolekcje dizajnu

Dzięki meblościankom wiele cennych przykładów polskiego wzornictwa ma szansę przetrwać. Raz postawione na nich przedmioty nie podlegają chwilowym modom. Zaprosimy mieszkańców miasta do wspólnego działania – domowe minizbiory zamienimy we wspólne czasowe wystawy, zaczynając od obiektów pochodzących z naszego regionu, m.in. wrocławskich fajansów czy potulickich mebli.

Bydgoskie marki

Aplikacja do ESK to dla nas okazja do przyjrzenia się prywatnym i publicznym kolekcjom przedmiotów związanych z bydgoskim przemysłem. Planujemy organizację projektów odwołujących się do bydgoskich marek, które wyeksponują dawne i współczesne osiągnięcia lokalnych przedsiębiorstw, niegdyś dobrze znane w Europie. Wśród nich znajdują się produkty Zakładów Radiowych Eltra, Bydgoskiej Fabryki Mebli czy Zakładów Rowerowych Romet. Upatrujemy w tym działaniu szansę na nawiązanie współpracy kultury z biznesem, w ramach której obecnie działające firmy mogłyby stać się mecenasami wspierającymi pielęgnowanie pamięci o nieistniejących już zakładach. Do wspólnej pracy przy tym projekcie zaprosimy prywatnych bydgoskich kolekcjonerów i miłośników lokalnego wzornictwa, m.in. Menedżera Starego Miasta i Śródmieścia oraz zaangażujemy specjalistów z dziedziny muzealnictwa. Ponieważ bydgoskie marki to też ludzie, ich opowieści i kompetencje, stworzymy projekty, w których możliwe będzie dzielenie się umiejętnościami, wspólne wytwarzanie rzeczy i uczenie się od rzemieślników.

Kawiarnia w dużym pokoju

Nie każdy ma do kogo pójść na kawę, nie każdy ma też dla kogo odkurzyć serwis z meblościanki. Skoro jednak Bydgoszcz jest jak dom, to w naszym, dosłownie urządzonym, dużym pokoju, będziemy mogli się spotkać przy kawie. Wraz ze startem przygotowań do realizacji programu uruchomimy kawiarnię ESK zaaranżowaną na domowy salon, oczywiście z kolektywnie wyposażoną meblościanką. Będziemy się tu spotykać z pomysłowymi mieszkańcami miasta, przedstawicielami organizacji pozarządowych i instytucji, żeby wspólnie pracować nad programem, zbierać opinie, konsultować plany i przeprowadzać pierwsze projekty, zapowiadające rok ESK. Kawiarnia w dużym pokoju ma być jednak przede wszystkim miejscem integracji, w którym wszyscy goście będą mogli stać się domownikami.

Porządki na miejskiej meblościance

Porównując miasto do domu, chcemy wzbudzić w naszej społeczności poczucie współodpowiedzialności za przestrzeń publiczną – dbałość o własny dom przełożyć na dbałość o estetyczne i funkcjonalne miasto. Instytucje opiekujące się miejską infrastrukturą muszą dać w tym procesie dobry przykład, dlatego deklarujemy uporządkowanie wspólnej przestrzeni. Każde miasto w Europie czy na świecie posiada przestrzenie, które niegdyś pełniły społecznie użyteczne funkcje, ale współcześnie stanowią niewykorzystany i zapomniany element miejskiego krajobrazu. Nie inaczej jest w Bydgoszczy – na wielu osiedlach znajdziemy wybetonowane powierzchnie, na których kiedyś stały kioski, trzepaki lub funkcjonowały boiska. Dziś do niczego niepotrzebne fragmenty betonu mogą poprawić jakość życia mieszkańców i przechodniów i stać się na powrót zielonym, dającym tak potrzebny obecnie cień, fragmentem osiedla. W związku z tym planujemy przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji gruntu, przywracając tam, gdzie się da, powierzchnię biologicznie czynną; zachęcimy do tego również właścicieli prywatnych posesji. Wspólnie z sąsiadami tych miejsc zastanowimy się nad ich nową funkcją, wprowadzając m.in. łąki kwietne, ogrody warzywne, retencyjne, krzewy czy drzewa, współistniejące z elementami małej architektury, takimi jak miejsca do siedzenia, zadaszenie czy przestrzenie do zabawy. Zinwentaryzujemy również wszystkie bariery architektoniczne w mieście i zaplanujemy proces ich likwidacji. Zbadamy także temperaturę w mieście, identyfikując wyspy ciepła, sprawdzimy przyczyny ich powstawania i podejmiemy działania mające na celu ich likwidację. W kontekście projektowania miasta dla kobiet z korzyścią dla wszystkich, zmapujemy także przestrzenie, w których czują się one mniej bezpiecznie, zwłaszcza po zmroku i zaplanujemy zmiany, np. w ich doświetleniu. Poszukamy także sposobów na zaplanowanie estetycznego i funkcjonalnego porządku w przestrzeniach publicznych historycznie trudnych, które są tematem żywych wciąż dyskusji, takich jak m.in. nieistniejąca od czasu II wojny światowej zachodnia pierzeja Starego Rynku, skwer Leszka Białego z Pomnikiem Tysiąclecia Państwa Polskiego z okresu PRL-u, zaniedbany plac przed Spółdzielczym Domem Handlowym Rywał, pozbawiona w ostatnich latach drzew rzeczna wyspa św. Barbary czy nieużywany dawny tor do kajakarstwa górskiego. Wprowadzimy kompleksowy system informacji miejskiej. Podejmiemy także próbę nawiązania współpracy z Wodami Polskimi i znalezienia sposobu na lepsze wykorzystanie zrekonstruowanej śluzy trapezowej – unikalnego zabytku hydrotechniki znajdującego się w samym centrum miasta, tuż obok funkcjonującej śluzy miejskiej. Śluza, obecnie zasypana piaskiem do wysokości krawędzi wrót, mogłaby służyć edukacji rzecznej, m.in. jako miejsce ekspozycji zabytkowych jednostek rzecznych lub wodny plac zabaw, o którym szerzej piszemy w dalszej części programu.

OGRÓDEK I BALKON

Zarówno w skali pojedynczego domu czy bloku, jak i całego miasta chcemy zwrócić szczególną uwagę na nieludzkich mieszkańców, czyli faunę, florę i fungę, z którą współdzielimy nasze miejsce na Ziemi. Zdajemy sobie sprawę z roli, jaką odgrywa w naszym codziennym życiu międzygatunkowe sąsiedztwo i chcemy, by wiedza ta stała się powszechna. Zaprosimy do współpracy artystów, badaczy, projektantów, by pokazać potencjał natury w mieście i zastanowić się wspólnie, jak go wykorzystać, by wszystkim żyło się lepiej.

Miasto-ogród

Jesteśmy dumni z bycia jednym z najbardziej zielonych miast w Polsce i w ramach ESK planujemy rozwinąć ten potencjał poprzez działania na pograniczu sztuki i ekologii. Założenia koncepcji miasta-ogrodu, które twórca koncepcji Ebenezer Howard definiował jako równowagę między miastem a wsią, rodziną a gminą, produkcją a zbytem, pracą a odpoczynkiem, planujemy na nowo wcielić w życie, dostosowując je do współczesnych realiów i biorąc pod uwagę wyzwania, które niesie za sobą kryzys klimatyczny. Zazielenimy wiaty przystankowe, ukwiecimy balkony i okna nieużytków, a także wykorzystamy tereny odzyskane w wyniku opisanej wcześniej inwentaryzacji betonu do stworzenia łąk kwietnych. W kampanię upiększania przydomowych terenów włączymy Towarzystwo Miłośników Miasta Bydgoszczy, stowarzyszenia z długimi tradycjami, wyrosłego z XIX-wiecznego Towarzystwa Upiększania Bydgoszczy i Jej Najbliższej Okolicy. Planujemy radykalne zazielenianie ubogich w roślinność betonowych przestrzeni publicznych, jednocześnie edukując na temat dobrego wpływu łatwego dostępu do terenów zielonych na zdrowie psychofizyczne człowieka. Wykorzystamy zieleni również do zwrócenia uwagi na ważne kwestie związane z trudnym dziedzictwem, m.in. w przywołanej już dyskusji dotyczącej nieistniejącej, ale możliwej do odbudowania, zachodniej pierzei Starego Rynku (np. w formie ściany

zieleni z dominantami). Do zaprojektowania takiego działania zaprosimy grono ekspertów: architektów, urbanistów, naukowców oraz autorytety w dziedzinie planowania przestrzeni publicznych, ale również artystów, by pojawiające się w krajobrazie miasta przedsięwzięcia przybierały również mniej konwencjonalne formy. Przeprowadzimy także kampanię edukacyjną zachęcającą mieszkańców do zadbania nie tylko o względy estetyczne, ale także bioróżnorodność i małą retencję wody.

Rekreacja nad rzeką

Bydgoszcz jako miasto położone nad dwiema rzekami, Brdą i Wisłą, z przepływającym przez centrum Kanałem Bydgoskim, od lat na nowo zwraca się ku wodzie, rozwijając jej potencjał rekreacyjny m.in. poprzez udostępnianie sprzętów wodnych – takich jak kajaki czy rowery, a także tramwaju wodnego. Coraz więcej prywatnych przewoźników również decyduje się na uruchomienie rejsów po Brdzie i Wiśle, a ich powodzenie wskazuje na duże zainteresowanie taką usługą wśród mieszkańców i turystów. Chcemy, aby rzeka ożyła po latach przestoju.

Niewiele miast leży nad rzeką tak czystą jak Brda (pierwsza klasa czystości chemicznej i druga klasa czystości biologicznej). Zawdzięczamy to wieloletnim działaniom Miejskich Wodociągów i Kanalizacji oraz dogodnemu położeniu górnego biegu rzeki w Borach Tucholskich. Woda w mieście ma jakość wody kąpieliskowej, dlatego też od lat mogą się tu odbywać zawody pływackie na otwartym odcinku rzeki.

Świadomi istniejących atutów naszego miasta, planujemy w dalszym ciągu rozwijać rzeczną ofertę rekreacyjną i stworzyć bezpieczne kąpieliska oraz kolejne tereny do wypoczynku bezpośrednio nad wodą, oddalone od ścisłego centrum, z uwzględnieniem dogodnego dojazdu komunikacją miejską lub transportem wodnym. Bliskość wody sprzyja regeneracji i odpoczynkowi, stanowi także doskonałą przestrzeń do wymiany myśli. Dodatkowo wykorzystamy położenie niektórych instytucji kultury i organizacji w mieście w bezpośrednim sąsiedztwie rzek, by wspólnie przeprowadzić wydarzenia, których łącznikiem będzie woda. Stąd planujemy wykorzystać zrewitalizowane bulwary oraz tereny położone w atrakcyjnym miejscu nad wodą do organizacji wydarzeń w przypadku otrzymania tytułu Europejskiej Stolicy Kultury.

Przyjrzymy się także kwestii obiegu wody w obecnie funkcjonujących fontannach i opracujemy plan przebudowy tych z nich, których obieg da się otworzyć, tak by czerpać wodę bezpośrednio z rzeki. Chcemy skorzystać tu z doświadczeń innych miast, które zwracają się ku swoim rzekom – Bazylei, Zurychu, Brukseli czy Århus.

Edukacja rzeczna

Brda kształtowała Bydgoszcz przez wieki i do dziś jest kluczowym elementem miejskiego krajobrazu. W czasach kryzysu klimatycznego i żywych w całym kraju dyskusji o niewłaściwej eksploatacji rzek, która niszczy naturalne ekosystemy, uważamy za naszą misję prowadzenie działań edukacyjnych w obszarze zrównoważonej gospodarki wodnej. Temat ten zgłębiamy m.in. na wystawie stałej w Młynach Rothera *Węzły. Opowieść o mieście nad rzeką*. W ramach programu ESK planujemy wykorzystać także przestrzeń miejską i, poprzez zabawę na wodnym placu zabaw zaaranżowanym na dno rzeki, przybliżyć niedostępne, niewidoczne zakamarki kryjące się pod taflą wody. Dotychczas prowadzone działania związane m.in. z pozyskaniem holownika Certa pokazały, jak silne jest środowisko, któremu rzeki w mieście nie są obojętne. Chcemy wykorzystać tę energię i zawiązać Forum Wodne. Miałoby ono pełnić funkcję koordynatora integrującego wszystkie działania związane z wodą w mieście, ponadto skupiałoby energię, pomysły i kompetencje członków Forum, ale również stanowiłoby łącznik z innymi organizacjami europejskimi, które działają w tym obszarze, co pozwoli na organizację wspólnych przedsięwzięć (konferencje, debaty, interwencje), ale również edukację społeczeństwa na temat znaczenia rzek, realizowanie kampanii społecznych, proekologicznych czy pozyskiwanie kolejnych jednostek i dbałość o dziedzictwo związane z rzekami.

Nawiążemy również współpracę z organizacjami zajmującymi się ochroną rzek w Polsce i w Europie, by zintensyfikować działalność edukacyjną i stworzyć kampanie społeczne uwrażliwiające społeczeństwo na kwestie związane z wysychaniem rzek i ich rolą w naszym codziennym życiu.

Oswoić czwartą przyrodę

W czasach kryzysu klimatycznego każdy skrawek zieleni jest w mieście cennym zasobem, dlatego zorganizujemy kampanię osławiającą mieszkańców z czwartą przyrodą i rozpoczniemy dyskusję o roli dzikiej natury w mieście. Termin czwartej przyrody wprowadził Ingo Kowarik, badacz nieużytków z Berlina, który analizował procesy przyrodnicze zachodzące po II wojnie światowej. Ta jedna z czterech kategorii przyrody odnosi się do zajmowania przez naturę obszarów opuszczonych przez człowieka: terenów poprzemysłowych, zdegradowanych, porzuconych

budynków, szczelin w chodnikach. Doskonałym tego przykładem jest Zagłębie Ruhry – obszar poprzemysłowy, w którym wiele obiektów zarasta bujną roślinnością. Organizując m.in. spacerbotaniczne chcemy edukować o przeszłości miejsc na podstawie zastanych w nich roślin. Bydgoszcz, która jest miastem o przemysłowej historii, ma wiele przestrzeni, które utraciły funkcję zakładu produkcyjnego, zostały opuszczone przez człowieka i stały się miejscami, o które upomniwała się „nowa dzika natura”, nierozzerwalnie już związana z działalnością człowieka.

Każdy ma swój kawałek lasu

Bydgoszcz jest niemal z każdej strony otoczona lasami, co stanowi jej niewątpliwą atut. Planujemy realizację kampanii zachęcających mieszkańców poszczególnych osiedli do odwiedzania najbliższych im lasów, m.in. poprzez inicjowanie wspólnych wycieczek botanicznych i ornitologicznych, wyzwań sportowych, zorganizowanych akcji sprzątaniaszy nowych nasadzeń. W roku obchodów ESK zadamy o ułatwienie dostępu do lasów, starając się o utworzenie linii komunikacji publicznej łączących centra mieszkaniowe dzielnic z ich granicami przyległymi do terenów zielonych oraz wytyczymy przyjazne rowerzystom szlaki dojazdowe.

Meblościanka to nie drewno

Bydgoszcz, jak wiele europejskich miast, w sezonie grzewczym walczy z zanieczyszczeniem powietrza. Miasto od lat szuka sposobów na rozwiązanie tego problemu, m.in. poprzez dofinansowywanie wymiany pieców. Zamierzamy zaangażować środowisko kulturalne w naświetlenie tego tematu. Poprzez akcje artystyczne zwrócimy uwagę na tragiczne skutki niewłaściwego gospodarowania odpadami.

Blok modelowy

Dostrzegamy w mieście zaangażowanie wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych w poprawę jakości życia w blokach. Nie zawsze jednak zmiany te idą w dobrym kierunku, co spowodowane może być brakiem wiedzy o najnowszych trendach, a także brakiem refleksji przy czerpaniu wzorców z bezpośredniego otoczenia. Chcąc rozpocząć dyskusję o przyszłości blokowisk w kontekście zmian klimatycznych i demograficznych, planujemy przeprowadzenie eksperymentu z udziałem społeczności jednego, modelowego bloku, który stanie się w przyszłości przykładem dla innych bloków w Bydgoszczy i nie tylko. Zaprosimy do współpracy ekspertów różnych dziedzin, również artystów, którzy wspólnie z mieszkańcami zaproponują rozwiązania poprawiające estetykę i funkcjonalność obiektu. Skupimy się na dostosowaniu przestrzeni wspólnych i prywatnych do potrzeb lokatorów, m.in. matek i ojców z dziećmi, osób w podeszłym wieku lub z niepełnosprawnościami, w aspekcie gospodarowania wodą, prądem i odpadami, a także kwestii pozostawiania pojazdów, zarządzania terenem zielonym oraz doboru materiałów wykończeniowych i elementów małej architektury pod kątem zachowania ładuprzestrzennego. Podejmiemy także temat nieludzkich mieszkańców bloków, zarówno zwierząt domowych, jak i tych dziko zamieszkujących budynki i otoczenie. Poszukamy rozwiązań sprzyjających nawiązywaniu relacji w blokowych wspólnotach, zwiększaniu poczucia bezpieczeństwa i współodpowiedzialności. Zdajemy sobie sprawę z tego, że wprowadzanie tak radykalnych, wieloaspektowych zmian wymaga nauczania społeczności zarządzania procesem, włączania w niego odpowiednich grup w odpowiednich momentach i rozwiązywania sytuacji konfliktowych z poszanowaniem wszystkich racji. W modelowym bloku nad eksperymentem będzie czuwał zespół facylitatorów, edukujący w zakresie efektywnego prowadzenia rozmów czy stosowania metodyki design thinking. Na tym przykładzie chcielibyśmy przetestować wprowadzenie do miejskich usług oferty tego typu wsparcia dla wspólnot mieszkaniowych.

PAWLACZ

Są tematy, o których mówić można, już lub jeszcze, tylko teoretyzując. Uważamy je jednak za ważne w debacie publicznej, ponieważ możemy z nich czerpać inspirację i dzięki nim nabierać odwagi w zmienianiu marzeń w postulaty. Symbolem miejsca dla takich tematów jest dla nas pawlacz – przestrzeń w domu, w której przechowuje się rzeczy rzadko lub nigdy nieużywane, ale też niewyrzucane. Tu, w czasie prac nad realizacją programu ESK chcemy „składować” utopijne idee, wierząc, że mimo wszystko powinny wybrzmieć. Tu swoje miejsce mają m.in. nigdy niezrealizowane projekty bydgoskich osiedli czy odkopanie schowanego obecnie pod ulicą fragmentu Kanału Bydgoskiego, o których przypomnimy w roku obchodów. Liczymy się z tym, że z biegiem lat, kiedy nasze pomysły zawarte w tej koncepcji zaczną się materializować, część z nich trafi właśnie na pawlacz. Nie szkodzi.

Połączenie lokalnego dziedzictwa kulturowego i tradycyjnych form sztuki z nowymi, innowacyjnymi i eksperymentalnymi formami ekspresji kulturowej

Sektor kreatywny może włączać do swoich działań również funkcjonujących poza głównym nurtem twórców tradycyjnych i generować dla nich źródła utrzymania, promując w ten sposób dziedzictwo kulturowe i kapitał społeczny. Jedną z dróg nawiązania współpracy pomiędzy twórcami i kultywatorami sztuki ludowej regionu jest zaangażowanie ich we wspólne przedsięwzięcia, np. przy okazji wydarzeń poświęconych wzornictwu i projektowaniu (takich jak Bydgoskie Dni Projektowe) i zaproszenie współczesnych twórców do podjęcia współpracy np. z kołami gospodyń wiejskich. Matronaty nad przedsięwzięciem, oprócz rady festiwalowej, będą mogły objąć Politechnika Bydgoska i Galeria Sztuki Ludowej i Nieprofesjonalnej przy Kujawsko-Pomorskim Centrum Kultury w Bydgoszczy. Umiejscawiając tradycyjne praktyki artystyczne we współczesnych projektach, Bydgoskie Dni Projektowe przełamają dychotomię między „nowoczesnością” i „tradycyjnością”, aby przybliżyć mieszkańcom historycznie marginalizowane formy ekspresji artystycznej i promować różnorodne dziedzictwo kulturowe regionu.

Kolejnym aspektem włączania lokalnego dziedzictwa jest, opisane szerzej w programie, rozwijanie istniejących już w Bydgoszczy inicjatyw kulinarnych, prezentujących tradycje i historię regionu. Wśród nich znajdują się, m.in. Frymark Bydgoski (cykliczny jarmark produktów regionalnych i rękodzieła), projekty rozwijane w Sekcji Dziedzictwa Kulturowego Miejskiego Centrum Kultury w Bydgoszczy czy Muzeum Okręgowym im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy.

Innym cyklicznym wydarzeniem, mającym w założeniach bliskie fuzji tradycji i nowoczesności idee, jest Festiwal Muzyki Tradycyjnej i Ludowej Ethniesy. Jak piszą organizatorzy, to czas, kiedy przybywają do nas wielbiciel muzyki świata, poszukiwacze źródeł, miłośnicy życia. To czas, gdy jesteśmy razem, słuchamy, patrzymy, bawimy się, jesteśmy. Jest to wyjątkowy czas, w którym otwartość na formy ekspresji artystycznej pozwala publiczności zbliżyć się do korzeni.

We współpracy instytucji kultury ze szkołami i europejskimi uczelniami wyższymi zorganizowany zostanie kurs sztuki współczesnej i tradycyjnej dla młodzieży. W programie znajdą się kwestie takie jak zrównoważone rękodzieło z uszanowaniem tradycyjnych technik, ale również aktualne tematy, jak decentralizacja, rewitalizacja kulturowa i dialog międzypokoleniowy. Poprzez zachętę do prowadzenia wrażliwych, ale wnikliwych badań, powstaną prace zabierające głos w dyskusji o negocjowaniu roli tradycji we współczesnej refleksji nad sztuką.

Zaangażowanie lokalnych artystów i organizacji kulturalnych w tworzenie i realizację programu kulturalnego

Miasto zaprosiło do opracowania wizji Bydgoszczy jako Europejskiej Stolicy Kultury jedną z samorządowych instytucji, najmłodszą spośród nich – Centrum Nauki i Kultury Młyny Rothera, utworzone w 2019 roku, by wypełnić życiem odzyskany z rąk prywatnych kompleks XIX-wiecznych młynów, który znajduje się w samym sercu miasta. Instytucja nie tylko udostępnia zabytek i organizuje w nim działania programowe, ale także zapewnia przestrzeń i infrastrukturę oraz wspiera technicznie i merytorycznie pomysłów bydgoszczan, którzy organizują tu swoje wydarzenia. Są to zarówno inne instytucje i organizacje pozarządowe, jak i osoby prywatne oraz firmy.

Na koordynatora procesu opracowania aplikacji miasto powołało Dyrektora instytucji – Sławomira Czarneckiego. Za wizję i strategię odpowiada zespół koordynowany przez Dyrektora, złożony z pracowniczek Młynów Rothera. Program opracowały Miła Burchart, Patrycja Jankowska i Anna Triebwasser, plan komunikacji – Anna Czarnecka, a plan finansowy – Monika Fifielska. Nadzór nad procesem pełni Zastępca Prezydenta Iwona Waszkiewicz.

W celu opracowania i realizacji programu ESK koordynator powołał interdyscyplinarny zespół złożony z pracowników merytorycznych i administracyjnych. Instytucję w opracowaniu aplikacji wsparły jednostki Urzędu Miasta i spółki miejskie, m.in. Bydgoska Agencja Rozwoju Regionalnego, Wydział Funduszy Europejskich, Wydział Zintegrowanego Rozwoju i Środowiska i Bydgoskie Centrum Informacji.

Prace nad programem poprzedziły konsultacje z zespołem pracowników Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy – dr Agnieszką Pazderską i dr. Wojciechem Trempałą, którzy na potrzeby tego zadania dokonali metaanalizy czternastu strategicznych dokumentów dotyczących miasta i regionu, w tym wspomnianych wcześniej: *Bydgoszcz 2030. Strategii rozwoju* oraz *Strategii Rozwoju Kultury Miasta Bydgoszczy na lata 2017-2026*. Naukowcy przeanalizowali m.in. tożsamość mieszkańców w obszarze kultury, kulturalny krajobraz miasta oraz potrzeby różnych grup społecznych i środowisk twórczych. Opracowany materiał stanowił bazę do zdefiniowania wizji programu, a sama współpraca dała początek rozmowom o możliwości kontynuacji wspólnych działań miasta i uniwersytetu w obszarze regularnych badań odbiorców i twórców kultury w Bydgoszczy.

Idea kandydowania do tytułu została wskazana przez bydgoskie instytucje kultury oraz Komisję Dialogu Obywatelskiego ds. Kultury, która reprezentuje organizacje pozarządowe działające w obszarze kultury, jako szansa na wzmocnienie roli kultury w rozwoju miasta, szczególnie w jej obywatelskim, pozarządowym wydaniu. Komisja potwierdziła również wolę zaangażowania środowiska lokalnych artystów i organizacji kulturalnych w prace nad kandydaturą.

Zespół przeanalizował także oddolne postulaty i wnioski związane z obecnym i poprzednim procesem ubiegania się o tytuł. W procesie realizacji wizji miasta-domu planujemy wykorzystać potencjał wszystkich instytucji kultury, organizacji pozarządowych, jednostek miejskich, grup nieformalnych i osób indywidualnych. W wyniku tej decyzji struktura organizacyjna została tak zaplanowana, żeby optymalnie wykorzystać potencjał już istniejących w mieście zasobów ludzkich i infrastrukturalnych poprzez skoordynowanie ich działań i rozwinięcie ich dzięki współpracom zewnętrznym. Założenia programu dają szerokie możliwości interpretacyjne nie tylko artystom wszystkich dyscyplin, ale także działaczom społecznym, edukatorom czy naukowcom.

Istotne dla powodzenia tego pomysłu będzie maksymalne poszerzenie grona obecnego środowiska kulturalnego m.in. o artystów niezależnych, osoby działające na pograniczu kultury i innych dziedzin – np. organizacje charytatywne, edukatorów popularnonaukowych, aktywistów na rzecz ochrony przyrody i klimatu, arteterapeutów, niezwiązanych z kulturą zawodowo pasjonatów, studentów kierunków powiązanych z tematyką programu czy działaczy społecznych.

Kluczowym wyzwaniem dla nowo powołanej instytucji-koordynatora, o której szerzej piszemy w rozdziale dotyczącym struktury organizacyjnej, będzie nawiązanie sieci relacji w środowisku i taki podział zadań do wykonania w celu realizacji programu, który nie tylko będzie odpowiadał kompetencjom, ale także marzeniom i aspiracjom wszystkich zaangażowanych.

Rolą instytucji koordynującej przy wsparciu facylitatorów będzie utworzenie zespołów projektowych skupionych wokół poszczególnych części programu, zaplanowanie procesów, monitorowanie realizacji wypracowanych działań oraz wspieranie ich na każdym etapie.

Już na etapie tworzenia aplikacji podjęte zostały rozmowy z organizacjami specjalizującymi się w poszczególnych działaniach. Zawiązano grupę roboczą, która w sierpniu 2023 opracowała ramy otwartego spotkania dla środowiska kultury, które odbędzie się w formule open space, przy wsparciu ekspertów z Fundacji DO, 28 października 2023 roku. Będzie to spotkanie oparte na założeniu, że każda osoba działająca na rzecz kultury, dla której rozwój kultury w mieście jest istotny, będzie mogła na równych prawach zabrać głos, zgłosić temat i zaprosić pozostałych uczestników do dyskusji. Poza rozpoznaniem potrzeb i postulatów dotyczących kultury w kontekście ESK spotkanie posłuży także sieciowaniu i pokazaniu nowego, poszerzonego pola kultury, w którym mieszczą się nowe i doświadczone organizacje, instytucje, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, indywidualni twórcy, przedsiębiorcy, aktywiści uczestnicy kultury.

Koordinator procesu przygotowania aplikacji organizował także cykliczne dyżury w społecznej kawiarni, gdzie każdy zainteresowany tematem ESK mógł zadeklarować chęć zaangażowania i uzyskać informacje.

Niezależnie od wyników konkursu, instytucja przygotowująca wniosek zdecydowała się zrealizować projekt *Kultura wspólnie*, mający na celu poszerzanie kompetencji kadr kultury. Będzie to cykl szkoleń poruszający tematy ważne, czasem trudne, od rozwoju publiczności, partycypacji czy zrównoważonego rozwoju, po przeciwdziałanie przemocy, wykluczeniom i obniżanie progu wejścia uczestnictwa w kulturze.

Instytucja koordynująca realizację wniosku będzie także w kolejnych latach po złożeniu aplikacji na bieżąco monitorować pojawianie się nowych organizacji i inicjatyw i włączać je w realizację programu.

Wymiar europejski

Promowanie różnorodności kulturowej Europy, dialogu międzykulturowego i większego wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy

Deklaracja UNESCO o różnorodności kulturowej wskazuje, że pokój jest czymś więcej niż brakiem wojny, jest procesem, nauką o tym, jak żyć razem, pogłębiając szacunek dla działań na rzecz sprawiedliwości i praw człowieka. Dlatego w obrębie poszczególnych obszarów programu chcemy podkreślić wspólne działania, mające wzmacniać samostanowienie jednostek, bez względu na tożsamość płciową, pochodzenie, język, religię, kulturę czy orientację seksualną. Zależy nam na zaproszeniu uczestników wydarzeń do rozmowy na tematy uniwersalne, ważne dla dzisiejszych mieszkańców Europy.

STÓŁ

Jedną z przestrzeni, w których możemy odczuć konsekwencje migracji, zmian klimatycznych, globalizacji, przemian kultury i świadomości społecznej, są nasze talerze. Ponieważ instytucje kultury, organizacje pozarządowe oraz inicjatywy związane z Bydgoszczą i regionem od lat podejmują tematykę dziedzictwa kulinarnego, postrzegamy rok ESK jako okazję do pogłębionej refleksji nad tym, co i dlaczego jemy. Różnorodność lokalnej kuchni jest wynikiem wymiany kulturowej, jaka w związku z migracjami dokonała się na terenie Bydgoszczy na przestrzeni ostatnich lat. Specjalistów, którzy opiekują się podobnymi inicjatywami z ramienia lokalnych instytucji kultury, m.in. Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy czy Miejskiego Centrum Kultury, organizacji skupionych wokół dziedzictwa, rolnictwa i turystyki, a także ośrodków badawczych, poprosimy o nawiązanie współpracy z badaczami historii kulinariów z innych ośrodków w Europie, wspólny namysł antropologiczny i gotowanie charakterystycznych produktów i potraw (ziemniaków, barszczy, kompotów, pierogów). Potrawy te będą przygotowywane w kuchniach społecznościowych, jadłodzielniach i miejscach wspierających osoby w kryzysie bezdomności.

Aby wspierać poznawanie nowych mieszkańców Bydgoszczy, również poprzez jedzenie, będziemy kontynuować sieciowanie instytucji i inicjatyw kulinarnych z prowadzonymi przez osoby migranckie biznesami gastronomicznymi.

Ponieważ wspólne stoły są doskonałym pretekstem do spotkania, planowany jest roczny cykl „Europa na talerzu”, podczas którego będą prezentowane przepisy, potrawy i historie pochodzące z miejsc będących w przeszłości Europejskimi Stolicami Kultury.

OKNO NA ŚWIAT

W ramach projektów związanych z sieciowaniem biznesu, kultury i edukacji, tworzone będą programy mentorskie i rady programowe. Aby zapewnić spojrzenie z różnych perspektyw, do rad programowych (np. z obszaru projektowania, studiów miejskich, studiów nad pamięcią) zapraszani będą eksperci z różnych stron świata. Chcemy zadbać o rozpowszechnianie wiedzy na temat dobrych praktyk, np. planowanym przez Urząd Miasta konkursom inwestycyjnym i rewitalizacyjnym będą towarzyszyły wydarzenia zapewniające pogłębioną refleksję akademicką.

Myśląc o rozwijaniu kompetencji w ramach cyklu *Kultura wspólnie*, chcemy zorganizować program ponadnarodowo sieciujący organizacje pozarządowe oraz pracowników kultury. Chcemy inspirować się nawzajem, a także tworzyć przestrzenie do wymiany doświadczeń. Dlatego będzie to program łączący inicjatywy kulturalne w miastach do 500 tys. mieszkańców, dotyczące tematów aktualnych dla współczesnych mieszkańców Europy: komunikacji międzykulturowej, popularyzacji nauki, sztuki i kultury, działania na rzecz klimatu i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

W Bydgoszczy funkcjonują cykliczne wydarzenia i festiwale, które od lat przyciągają międzynarodową publiczność, a także pozwalają widowni zapoznać się z twórczością międzynarodowych twórczyń i twórców. Wiele działań tego typu związanych jest z inicjatywami muzycznymi, takimi jak Bydgoski Festiwal Operowy, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Współczesnej i Sztuk Wizualnych „Mózg Festival”, międzynarodowe konkursy pianistyczne, Bydgoszcz Jazz Festival, Fonomo Music & Film Festival czy Festiwal Muzyki Tradycyjnej

i Ludowej Ethniesy. Teatralny Festiwal Prapremier oraz Nagroda Dramaturgiczna Miasta Bydgoszczy Aurora pozwala każdego roku zapoznać się ze współczesnym dramatem europejskim. Bydgoska kultura, m.in. dzięki współpracy z Instytutem Teatralnym im. Zbigniewa Raszewskiego, wspiera twórczość artystów, którzy musieli opuścić swoje kraje z powodu prześladowań politycznych i/lub wojny. Poza wymiar lokalny wykraczają też działania związane z prezentacją sztuki – m.in. Program Rezydencji Artystycznych czy performanse i sympozja w Galerii Miejskiej BWA w Bydgoszczy, wystawy w ramach Vintage Photo Festival. Wydarzenia te staną się dla artystów okazją, by w 2029 roku zinterpretowali temat domu.

ZAMIECIONE POD DYWAN

W tej części programu wsłuchujemy się w tematy i głosy od lat wyciszane. Dlatego, oprócz rozmów o wielokulturowej przeszłości naszego miasta, chcemy przyjrzeć się projektom i tekstom poruszającym tematykę trudnego sąsiedztwa. Zamierzamy przyjrzeć się aspektom takim jak uwarunkowane politycznie przemilczane historie mniejszości narodowych i etnicznych.

Jako miasto mierzące się ze skażeniem środowiska widzimy także potrzebę wspólnej rozmowy na ten temat z działaczami na rzecz klimatu, a także artystami podejmującymi tematykę migracji klimatycznych i kryzysu klimatycznego.

MEBLOŚCIANKA

Wśród prezentacji projektów artystycznych, będziemy chcieli odpowiedzieć na pytanie: Jak mieszkają Europejczycy? Znajdą się tu cykle wystaw prezentujących dokumentalne ujęcia domu i mieszkania w różnych miejscach naszego kontynentu.

Na scenie festiwalowej Kawiarni w Dużym Pokoju w każdym tygodniu będziemy prezentować jeden z projektów artystycznych / spotykać się z twórcami zaangażowanymi w organizację programu innych miast, które w przeszłości uzyskały tytuł Europejskiej Stolicy Kultury.

BALKON

Ważnym głosem w dwudziestowiecznym planowaniu miast był zapoczątkowany przez Ebenezera Howarda ruch miast-ogrodów. Wpływ tej idei jest widoczny dziś w wielu tkankach miejskich, m.in. w Bydgoszczy. W roku obchodów Europejskiej Stolicy Kultury zaprosimy europejskich badaczy i artystów do interpretacji miasta-ogrodu w kontekście historii w wymiarze lokalnym i europejskim. Przegląd takich inicjatyw odbędzie się pod hasłem *Looking Backward*, tytułem utopijnej powieści, która zainspirowała *the garden city movement*.

Wspólne aspekty europejskich kultur, dziedzictwa i historii, a także integracji europejskiej i aktualnych tematów europejskich

Tematy poruszane w programie dotyczą ogólnej kondycji ludzkiej oraz sytuacji mieszkańca/mieszkanek Europy w roku 2029. Poniżej znajdują się przykładowe wątki, które zamierzamy poruszyć.

Dyskusję o życiu na skażonych terenach inicjujemy, wychodząc od bydgoskiego Zachemu. Poruszamy tematykę zrównoważonego rozwoju oraz neutralności klimatycznej, wychodząc od rozwiązań wprowadzanych na terenie miasta i zapraszając jednocześnie ekspertów i ekspertki spoza kraju.

Rozmowy o migracji zaczynamy od lokalnych inicjatyw nowych mieszkańców i mieszkanki naszego miasta oraz historii przesiedleń, które były udziałem znacznej części populacji Bydgoszczy. To zbliża nas do rozmów o (od)budowaniu wspólnoty w szerszym kontekście. Wysłuchamy podobnych historii z różnych części naszego kontynentu, przyjrzymy się np. projektom upamiętniającym społeczność żydowską w Europie Wschodniej, a także zobaczymy, jak opowiadane są historie mniejszości, które przez lata nie miały prawa głosu. Współpracując z lokalnymi środowiskami migranckimi, zobaczymy, przed jakimi wyzwaniem stają wielonarodowe wspólnoty w innych miejscach: w Niemczech, Serbii, Węgrzech, we Włoszech.

Temat kultury pracy i dobrostanu pracowników omawiamy na przykładzie lokalnych działań. Mamy jednak świadomość, iż jest to problem aktualny także poza naszym miastem i krajem. Dostrzegamy potencjał, jaki wiąże się z sieciowaniem, spotkaniem różnych perspektyw i doświadczeń.

Angażowanie artystów europejskich, współpraca z operatorami i miastami w różnych krajach oraz partnerstwa ponadnarodowe

Aby zapewnić sprawną realizację projektu, lata przygotowujące do roku obchodów będą czasem kształcenia kadr: osób czuwających nad działaniami realizowanymi w ramach Europejskiej Stolicy Kultury od strony administracyjnej i księgowej. To rozwiązanie pozwoli nam na stworzenie wymienionych w programie struktur, umożliwiających pracę międzynarodowych kolektywów kuratorskich, rad programowych czy realizację programów grantowych. Koordynatorzy i kuratorzy poszczególnych programów wezmą udział w wizytach studyjnych w miastach, które otrzymały tytuł ESK. Ponadto pracownicy Biura ESK będą regularnie przechodzić szkolenia z zakresu komunikacji międzykulturowej.

W każdej jednostce organizacyjnej będzie utworzone osobne stanowisko ds. współpracy międzynarodowej, co pozwoli na płynną współpracę przy realizacji zadań określonych i opisanych szerzej w programie.

Częścią obchodów roku ESK będą również działania w miastach partnerskich Bydgoszczy: Perth, Mannheim. Czerkasach i Krzemieńczuku. Staną w nich instalacje artystyczne nawiązujące do domu, czyli motywu przewodniego programu.

Ogłaszane przez kolektywy kuratorskie nabory projektów będą miały charakter międzynarodowy, podobnie jak skład komisji eksperckich i kapituł programów mentoringowych. Liczymy również na nawiązanie stałych współprac z krajowymi i zagranicznymi jednostkami badawczymi.

Ogólna strategia przyciągnięcia zainteresowania szerokiej publiczności europejskiej i międzynarodowej

Strategia przyciągnięcia zainteresowania publiczności, zarówno europejskiej, jak i międzynarodowej, będzie w dużej mierze oparta na bydgoskiej gościnności, ściśle nawiązującej do gościnności gospodarzy zapraszających w swoje progi ludzi, inicjatywy, działania. Już sama etymologia nazwy miasta nawiązuje do gościnności. Bydgoszcz wywodzi się od słowiańskiego imienia *Bydgost*, którego końcówka *-gost* oznacza właśnie gościnę/goszczenie. Dowodów na gościnność bydgoszczan nie trzeba daleko szukać także współcześnie. Bydgoszcz to miasto średniej wielkości, które swoim klimatem zachęca turystki i turystów do wchodzenia w dialog z mieszkankami i mieszkańcami. Ta atmosfera dostępności i skróconego dystansu sprzyja nawiązywaniu kontaktu, zadawaniu pytań, poznawaniu miasta. Bydgoska gościnność objawia się także w zbiorowym doświadczaniu miasta. Namacalnym dowodem tego procesu było przyjęcie uchodźców z Ukrainy po wybuchu wojny w lutym 2022 r. Osoby uchodźcze znalazły w naszym mieście schronienie, pomoc i poczucie bezpieczeństwa, co w dużej mierze jest zasługą mieszanek i mieszkańców, którzy otworzyli nie tylko swoje serca, ale także domy, goszcząc uchodźców oraz liczne wolontariuszki i wolontariuszy. Doświadczenie wspólnoty oraz skuteczne działania, realizowane zarówno na poziomie samorządowym, jak i oddolnym, sprawiły, że dla wielu uchodźców Bydgoszcz stała się nowym domem. Od początku w te wszystkie działania zaangażowani byli wolontariusze, działający w różnych organizacjach czy grupach nieformalnych. Bydgoszcz dla wielu uchodźców stała się nowym domem, w konsekwencji czego rozwinęła się działalność na styku pomocy humanitarnej i kultury (powstały m.in.: Świetlica Ukraińska, Sklep za Dziękuję, punkty dystrybucji pomocy i informacji, międzysektorowy ruch „Bydgoszcz pomaga Ukrainie”, bydgoskie biuro fundacji Emic; działania w tym zakresie prowadziły również instytucje kultury, organizując choćby międzykulturową przestrzeń spotkań Nowe Miejsce w Młynach Rothera czy rezydencje w Teatrze Polskim i Miejskim Centrum Kultury w Bydgoszczy dla artystek dotkniętych konfliktem zbrojnym).

To tutaj rozwijają się inicjatywy wspierające budowanie zaangażowania obywatelskiego i integrację lokalnych społeczności. Spotykają się tu mieszkańcy i mieszkanki Bydgoszczy, ale również osoby, kolektywy i organizacje,

które działają na rzecz szeroko pojętej tolerancji, równouprawnienia i praw mniejszości. Właśnie tutaj spotykają się nowi ludzie, kultury i języki.

Aktywne współuczestnictwo w kulturze osób prezentujących różnorodne poglądy i pochodzących z odmiennych kultur to sposób na osvajanie inności, budowanie otwartości i wzmacnianie zasobów zarówno jednostek, jak i całych społeczności. Zainteresowanie szerokiej publiczności traktujemy jako zaproszenie do uczestnictwa w eksperymencie udomawiania miasta i Europy, czyli rezygnacji ze stereotypów, konwenansów, sztucznego kreowania wizerunku. Planowane działania z założenia będą zachęcać do postawy pełnej otwartości i akceptacji, do stwarzania przestrzeni, w której każda osoba może swobodnie prezentować swoje myśli i przekonania, a także czuć się jak w domu – naturalnie, komfortowo, wygodnie.

Kampania skoncentrowana na zaproszeniu mieszkanek i mieszkańców różnych części Europy i świata będzie prowadzona dwutorowo. Z jednej strony ambasadorami miasta zachęcającymi do udziału w działaniach prowadzonych w Bydgoszczy będą światowej sławy twórcy i eksperci, którzy są autorytetami w swoich obszarach i mają wierne grono odbiorców. Otrzymanie zaproszenia do odwiedzenia Bydgoszczy i skorzystania z jej oferty kulturalnej od osób uznawanych za autorytety, których działalność jest im znana, z pewnością sprawi, że odbiorcy tym chętniej odpowiedzą na nie pozytywnie. Z drugiej strony twarzami kampanii staną się mieszkanki i mieszkańcy Bydgoszczy, którzy będą zapraszać gości do swoich domów, podwórek, teatrów czy muzeów. Taka forma zaproszenia stanowić będzie autentyczny wyraz gościnności i zachętę do budowania relacji opartych na otwartości i zdrowej ciekawości.

Powiązania z programem kulturalnym innych miast posiadających tytuł Europejskiej Stolicy Kultury

Tematy poruszane w programach przyszłych Europejskich Stolic Kultury, choć różnią się od siebie, przeplatane są podobnymi wątkami i motywami: związkami człowieka ze środowiskiem w dobie katastrofy klimatycznej, wyzwaniem społeczeństwa obywatelskiego, kondycji ludzkiej w kontekście kultury, tożsamości, pracy. W Oknie na świat w roku 2029 chcemy oglądać interpretacje artystyczne/programowe z miast, które w latach 2024-2028 nosiły tytuł Europejskich Stolic Kultury: Bad Ischl, Tartu, Bodo, Chemnitz, Nova Gorica, Oulu, Trencin, Liepaja, Evora i zwycięzcy konkursu w roku 2028.

Kolejnym z projektów mających na celu usieciowienie będzie wspomniany w punkcie 3. cykl „Europa na talerzu”.

Ponieważ w roku 2029 będziemy dzielić tytuł z jednym ze szwedzkich miast, chcemy poświęcić uwagę temu, co ważne i wspólne dla obu naszych kultur – bliskiej relacji z przyrodą, wspólnej historii, a także wielokulturowemu społeczeństwu, w ujęciu historycznym i współczesnym.

Udział grup wykluczonych i znajdujących się w niekorzystnej sytuacji

Zaczynamy od rzeczy podstawowych, umożliwiających korzystanie ze strony/stron wydarzeń wchodzących w skład programu obchodów roku tytułowego ESK. Strona będzie zgodna z obowiązującymi w 2029 roku wytycznymi WCAG (Web Content Accessibility Guidelines), responsywna, dopasowana do potrzeb użytkowników korzystających z urządzeń mobilnych, z możliwością wygodnego nawigowania za pomocą klawiatury, opisami grafik oraz napisami w materiałach multimedialnych. Dostępność materiałów związanych z ESK jest dla nas kwestią niezwykle istotną, dlatego też, we współpracy z powołanym koordynatorem dostępności, zlecane będą specjalistyczne audyty.

Osoby tworzące treści przejdą szkolenia z zakresu prostego języka polskiego w Pracowni Prostej Polszczyzny Uniwersytetu Wrocławskiego. Komunikaty będą konstruowane zgodnie z zasadami prostego języka (*plain language*), co sprawi, że użytkownicy poszczególnych języków (dziś, nie znając pełni sytuacji geopolitycznej w roku 2029, przewidujemy, że będą to: polski, angielski i ukraiński) będą mogli szybko i łatwo zrozumieć dany tekst.

Opisy punktów programu ESK będą zawierały dane dotyczące dostępności miejsc, w których będą odbywały się wydarzenia, a także prowadzącej do nich drogi. Równocześnie przewidujemy, że do roku 2029 w znacznym stopniu zniwelowane zostaną przeszkody architektoniczne w budynkach będących częścią infrastruktury kulturalnej Bydgoszczy.

Dołożymy starań, by większość wydarzeń tłumaczona była na język angielski oraz polski język migowy.

Na wystawach sztuk wizualnych zadbamy o dostępność dla osób niewidomych i słabowidzących poprzez zapewnienie prowadzeń z audiodeskrypcją i udostępnienie tyflografik wybranych elementów ekspozycji.

W punktach obsługi dostępne będą karty komunikacji ułatwiające porozumiewanie się z osobami niewerbalnymi oraz słuchawki wyciszające. Zadbamy o przeszkolenie kadry zajmującej się obsługą wydarzeń, podkreślając, oprócz typowych rozwiązań, znaczenie empatii.

Ważne jest dla nas zadbanie o komfort osób neuro różnorodnych, biorących udział w wydarzeniach. Część programu poświęcona będzie zagadnieniom neuro różnorodności, prezentacji poruszających tę tematykę praktyk artystycznych i akcji społecznych. Przygotowanie infrastruktury ESK obejmie także wyznaczenie pokoi wyciszenia. Na wystawach obowiązywać będą ciche godziny.

Planujemy powołanie programu wolontariackiego z bankiem czasu. Odwołując się m.in. do pandemicznych ruchów społecznych funkcjonujących pod nazwą „Widzialnej Ręki”, uczestnicy programu będą mogli zadeklarować, jakiego rodzaju usługi/aktywności mogą zaoferować innym, a osoby koordynatorskie będą łączyć wolontariuszy z osobami potrzebującymi wsparcia.

Dostępność do możliwości korzystania z kultury jest jednym z tematów, który poruszamy w obszarze programu Zamieciono pod dywan, szczególnie w *Kulturze dla więźniów czwartego piętra* i *Nie-domach*. Przewidujemy tu rozwijanie już istniejących w mieście inicjatyw, takich jak Książki na telefon Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy (programu pozwalającego zamówić książki z dostawą do domu), działania z obszaru sztuki włączającej, organizowanej i tworzonej m.in. w ośrodkach opiekuńczych czy miejscach świadczących pomoc osobom w kryzysach.

Podczas tworzenia i aranżowania przestrzeni na potrzeby ESK, będziemy kierować się zasadami projektowania feministycznego: zdajemy sobie bowiem sprawę z tego, że podejście to pozwala na podniesienie komfortu korzystania z przestrzeni publicznej wszystkim użytkownikom.

Planowanie awaryjne

Atutem idei miasta-domu jest jej uniwersalność, bliskość wszystkim Europejkom i Europejczykom. Odwołując się do domu, poruszamy temat naszej codzienności, zakorzenionej w tradycji lub od niej oderwanej, poczucia bezpieczeństwa, wspólnoty i współodpowiedzialności za nią. Myśl przewodnia *Bydgoszcz jest jak duże mieszkanie* daje szerokie możliwości interpretacji artystom oraz zbliża kulturę do mieszkańców i gości, niwelując bariery i uprzedzenia związane z niskim kapitałem kulturowym.

Działania programowe odpowiadają na aktualne i przewidywane wyzwania, takie jak odpowiedzialne zarządzanie miastem i budowanie jego odporności na kryzysy. Poruszone tematy, takie jak przemoc, bezdomność, kryzys klimatyczny, starzejące się społeczeństwo, integracja osób migranckich – to kwestie istotne nie tylko w Bydgoszczy, ale także w całej Polsce i Europie.

Mocną stroną aplikacji jest również eksperymentalny model zarządzania projektem, który zakłada zaangażowanie całego bydgoskiego środowiska kultury. Wierzymy, że dzięki wprowadzeniu takiego rozwiązania trwale podniesiemy jakość oferty kulturalnej w mieście poprzez zwiększenie umiejętności współpracy i zacieśnienie relacji. Takie rozwiązanie to także szansa na rozwój dla nowych i mniejszych organizacji i zwiększenie dialogu pomiędzy środowiskiem kultury a biznesem, organizacjami społecznymi czy sektorem edukacji.

Pomysł na Bydgoszcz – Europejską Stolicę Kultury czerpie z mocnych stron miasta: atrakcyjnego położenia nad rzeką, malowniczego krajobrazu, udanych starań w zakresie rewitalizacji przestrzeni publicznych i architektury. Stały wzrost zainteresowania ofertą turystyczną umacnia nas w przekonaniu, że walory naszego miasta są doceniane przez odwiedzających, a działania w ramach ESK mają szansę ten potencjał dodatkowo wzmocnić. W związku z organizacją w mieście dużych wydarzeń sportowych oraz obecnością Centrum Szkolenia NATO, dysponujemy odpowiednią infrastrukturą, aby zapewnić gościom przyjeżdżającym do Bydgoszczy komfortowe warunki dojazdu, pobytu i uczestnictwa w wydarzeniach, a planowane na najbliższe lata inwestycje jeszcze wzmocnią nasz potencjał w tym zakresie.

Otrzymujemy wiele wyrazów poparcia dla kandydatury i zapewnień o chęci współpracy przy realizacji programu. O wsparciu zapewniły m.in. władze samorządowe na szczeblu wojewódzkim, przedstawiciele ościennych gmin i miejscowości, uczelnie wyższe, instytucje kultury, spółki miejskie oraz podmioty prywatne. Zintegrowanie tak wielu podmiotów wokół wspólnego celu wzmacnia w nas nadzieję na sukces projektu i jego długofalowe, pozytywne skutki dla całego miasta.

Realizacja tak złożonego projektu, jakim jest program ESK niesie ze sobą szereg potencjalnych trudności. Na etapie opracowywania programu zidentyfikowaliśmy zagrożenia i zastanowiliśmy się, jak możemy im przeciwdziałać.

Wyzwaniem, o którym pisaliśmy szerzej w programie w podpunkcie „Powiedz to”, jest niewystarczająca wiara części mieszkańców w potencjał miasta. Kompleksy, zniechęcenie i pesymizm – wyrażane w mediach, w Internecie czy poprzez brak odpowiedzi na zaproszenie do zaangażowania – to trudności, z którymi będziemy się mierzyć. Szansy na ich przezwyciężenie upatrujemy w szczerej, angażującej komunikacji, w której mieszkańcy będą traktowani jako ambasadorzy projektu. Organizując już teraz, niezależnie od wyników konkursu, spotkania facylitowane i zorganizowane z wykorzystaniem metod wspierających dialog, np. w formule open space, pracujemy nad zwiększeniem kompetencji komunikacyjnych wśród mieszkańców i środowiska kulturalnego. Wierzymy, że dobrze prowadzone rozmowy pomogą przezwyciężyć marazm i zastąpić go wyznaczaniem sobie ambitnych celów oraz wspólnym dążeniem do ich realizacji w celu poprawy jakości życia w miejskiej wspólnotce. Podjęliśmy odważną decyzję o przyjęciu rozproszonej struktury organizacyjnej. Gwarantem sukcesu takiego rozwiązania jest zaangażowane, kompetentne, umiejące współpracować środowisko kultury. W chwili składania aplikacji zdajemy sobie sprawę z tego, że są to cechy, które musimy dopiero wzmocnić, a w niektórych przypadkach – wypracować. Hierarchiczne, zbiurokratyzowane struktury, nieinwestowanie w indywidualny rozwój pracowników, brak umiejętności pracy w zespołach projektowych oraz atmosfera nieufności i konkurencji w środowisku to wyzwania, z jakimi się mierzymy. Wierzymy, że systematyczna praca nad poprawą tego stanu, rozpoczęta już przed złożeniem aplikacji, m.in. poprzez organizację cyklu szkoleń oraz wizyt studyjnych, oraz mobilizacja wokół wspólnego celu, pomogą nam przezwyciężyć te trudności.

Stawianie kulturze wyzwań związanych z trudnymi aspektami codzienności, takimi jak np. przemoc, zanieczyszczenie środowiska czy nieestetyczna przestrzeń publiczna, może wywołać u części społeczności poczucie frustracji spowodowane nieadekwatnością podjętych środków. Położenie nacisku na działania kulturalne może stworzyć wrażenie, że miałyby to być alternatywa dla systemowego rozwiązywania problemów, a nie jego uzupełnienie. Aby przeciwdziałać takiemu zjawisku, konieczne będzie odpowiednie komunikowanie działań, poprzez nadawanie im szerszego kontekstu, podkreślanie uniwersalnego charakteru poruszanych tematów oraz równoległe informowanie o działaniach pozakulturalnych prowadzących do polepszenia sytuacji. Tym bardziej istotna wydaje się nasza misja zbliżenia kultury do codzienności, zapewnienia dla niej stałego miejsca w życiu pomimo niesprzyjających okoliczności losowych, warunków bytowych czy złego stanu zdrowia. Stąd nacisk, który kładziemy w programie na dostępność dla różnych grup społecznych, również tych dotąd pomijanych, wychodzenie z działaniami w przestrzeń miejską, projekty poświęcone edukacji oraz partycypację.

W niepewnych czasach, doświadczeni kryzysem ekonomicznym, klimatycznym i wojennym, zdajemy sobie sprawę z tego, że planowanie tak dużych projektów wymaga rozwoju kompetencji zespołu koordynującego w zakresie zarządzania w duchu rezylencji. Chcąc przeciwdziałać negatywnemu wpływowi niekorzystnych, niezależnych od nas czynników, skorzystamy ze wsparcia ekspertów w dziedzinie odporności miast, bazując na nawiązanych już relacjach, m.in. z gdyńskim UrbanLabem czy Magazynem Miasta.

Koordynator: Sławomir Czarnecki – Dyrektor Centrum Nauki i Kultury Młyny Rothera
e-mail: slawomir.czarnecki@mlynrothera.pl, tel. +48 885 904 340

Program: Mila Burchart, Patrycja Jankowska i Anna Triebwasser
Plan komunikacji: Anna Czarnecka
Plan finansowy: Monika Fifielska

Nadzór: Iwona Waszkiewicz – Zastępca Prezydenta Miasta Bydgoszczy
e-mail: zpm2@um.bydgoszcz.pl, tel. +48 52 58 58 390

Korekta: Paulina Żarnańska
Tłumaczenie: Adam Kempa

Za wsparcie merytoryczne dziękujemy Oli Litorowicz.

Bydgoszcz 2023